

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1

4.1 วิถีชีวิต และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ของในพื้นที่ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

คนไทยเชื้อสายชองเป็นชนกลุ่มน้อยสมัยดั้งเดิมของจังหวัดจันทบุรีซึ่งมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่มีภาษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวชองส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ และอำเภอมะขาม โดยเฉพาะในตำบลตะเคียนทอง ชองเป็นชนชาติดั้งเดิมของจันทบุรีเป็นพวกที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทยบริเวณ จังหวัดระยอง จันทบุรีและจังหวัดตราด (อรรชรณ ใจกล้า. หน้า 2540) จากสภาพความเป็นอยู่อาชีพ สังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมมีลักษณะเป็นชาวป่า ชองจึงถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) ส่วนนักชาติพันธุ์วิทยาบางท่านได้จัดว่า ชองมีเลือดผสมของพวกเวดดิทและนิกริโต (Weddid -Negrito) (ชิน อยู่ดี และ สุต แสงวิเชียร. 2517 หน้า 8) และจากการสำรวจของโครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเมื่อปี พ.ศ. 2522 พบว่าชาวชองนั้นมีเลือดผสมของพวกเมลานีเซียน (Melanesian) ด้วย (บุญเดิม พันรอบและ ภารติมหาพันธ์. 2522 หน้า 93)

นอกจากนี้อีริก ไฮเดนฟาเดน (Erik Seidenfaden) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับชนชาติต่างๆที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และได้เสนอรายงานไว้ในวารสารสยามสมาคมว่า (Erik Seidenfaden. 1935 หน้า 16 ; อ้างอิงมาจากสุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 หน้า 17)

ได้กล่าวถึงกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้นแบ่งโดยอาศัยเผ่าพันธุ์ออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มชนเผ่านิกรอยด์ (Negroids) ได้แก่ พวกเซมัง (Semang) ปิกมี (Picmies) ชนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทยบริเวณที่มีเขตติดต่อกับมาลายู กลุ่มต่อมาคือ กลุ่มชนเผ่าออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatics) ชนกลุ่มนี้จัดอยู่ในชนเชื้อชาติมอญ - เขมร ได้แก่ ชาวชอง ละว้า และอื่นๆ และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มชนเผ่ามองโกลอยด์ (Mongolioids) ได้แก่ ชาวไทย ชาวจีนในประเทศไทย ตลอดจนชาวเขาบางกลุ่มที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนและชาวธิเบต ในอดีตชาวชองคงอาศัยอยู่ในตัวเมืองจันทบุรีเมื่อความเจริญค่อยๆ เกิดขึ้นในตัวเมืองจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวชองอพยพไปอยู่ตามชนบทในบริเวณที่ห่างไกลจากตัวเมือง ได้แก่ บ้านวังข้าม บ้านปึก อำเภอมะขาม บ้านกระทิง บ้าน

ตะเคียนทอง บ้านคลองพลู บ้านคลองน้ำเป็น กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ คนของจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีภาษาพูดเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง

อาชีพของคนของในสมัยโบราณคือ กาไรหาของป่ามาขายในเมืองเช่น ไม้กั้นกรา ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้หอม เครื่องเทศ หวาย หนังสัตว์ เขาสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการทำนาเป็นการทำเพื่อบริโภคพอกินเท่านั้นซึ่งในการทำนานั้นจะใช้วิธีการที่เรียกว่า “เอาแรงกัน” หมายถึง ช่วยกันเช่นการทำนา เริ่มตั้งแต่คราดนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว เอาข้าวขึ้นยุ้ง หรือแม้แต่การสร้างบ้านก็ใช้วิธีการเอาแรงช่วยกันสร้างโดยมีเงื่อนไขคือ การเลี้ยงสุรา การเลี้ยงอาหาร เป็นต้น

ไม่มีเอกสารหลักฐานใดๆที่กล่าวว่าของมาจากไหนเป็นมนุษย์ดั้งเดิมในถิ่นนี้หรืออย่างไรแต่ทราบจากหลักฐานในหนังสือเรื่อง “แคมโบช” ซึ่งเขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชาติฝรั่งเศสชื่อ ม.อติเมอร์ เขียนไว้ในปี พ.ศ. 2444 ว่ามีบาทหลวงองค์หนึ่งพบศิลาจารึกภาษาสันสกฤตที่ตำบลเขาสระบาบในศิลาจารึกมีข้อความว่าเมื่อ 1,000 ปีล่วงมาแล้วมีเมืองหนึ่งชื่อว่า “ควนคราบุรี” เป็นเมืองที่มีอาณาเขตกว้างขวางมากตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาสระบาบ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี. 2536 หน้า 4) ทำให้เรารู้ว่า “ของ” ได้อยู่ในเมืองจันทบุรีมาก่อนไทย

มีหมู่บ้านหนึ่งในตำบลท่าช้างมีชื่อว่า “บ้านขอม” แสดงให้เห็นว่าพลเมืองของเมืองจันทบุรีในสมัยโบราณอาจมีขอมบ้างเป็นส่วนน้อยแต่พลเมืองส่วนมากเป็นชาวขอม ดังมีชื่อตำบลบ้านเป็นภาษาขอมอยู่ทั่วไป เช่น ตำบลแก่งหางแมว ซึ่งปัจจุบันเป็นอำเภอแก่งหางแมว “แมว” มาจาก “เม่ว” ในภาษาของแปลว่า ปลาในภาษาไทย แก่งหางแมวคือแก่งหางปลา ตำบลหนองโพรงซึ่งอยู่ในอำเภอท่าใหม่ โพรงมาจากคำว่า “โปรง” ในภาษาของแปลว่า “ขาว” หนองโพรงหรือหนองน้ำขาว ตำบลหนองขี้ม ในอำเภอแหลมสิงห์ “ขี้ม” ในภาษาของแปลว่า “นก” ในภาษาไทย หนองขี้ม หมายถึง หนองนกบ้านเสโนตำบลบางกระจะมาจากภาษาของ แปลว่า “หวาย” บ้านเสกคือ บ้านหวาย เหล่านี้เป็นต้นจากบทกลอนในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ซึ่งแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2350 ตอนหนึ่งความว่า

“ครั้นแล้วลาฝ่าเท้าบิดรงค์ ไปบ้านพงคือตั้งริมฝั่งคลอง
 ดูหนุ่มสาวชาวบ้านรำคาญจิต ไม่น่าคิดเข้าในกลอนอักษรสนอง
 ล้วนวงศ์วานว่านเครือเป็นเชื้อของ ไม่เหมือนน้องนิกน่าน้ำตากระเด็น”

(กรมศิลปากร. 2520 หน้า 107) จากบทกลอนข้างต้นแสดงหลักฐานชี้ชัดว่าในสมัยสุนทรภู่มีชาวของอาศัยอยู่ที่จังหวัดระยอง จันทบุรีและจังหวัดตราด

ในปี พ.ศ. 2419 ได้ปรากฏหลักฐานที่แสดงว่าของอาศัยอยู่ในแถบนี้มาก่อนอีกหลักฐานหนึ่งคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองจันทบุรีก็ได้พบและกล่าวถึงพวกของไว้ในพระราชนิพนธ์ระยะทางเสด็จประพาสจันทบุรีว่า (ชิน อยู่ดี. 2524 หน้า 13)

...เร็ว กระวานนั้นมีแถบป่าสีเข้้นต่อเขตแดนกับเมืองพระตะบองมีชนชาติหนึ่งเรียกว่า “ของ” อยู่แถบป่าสีเข้้นพูดภาษาหนึ่งต่างหากคล้ายๆ กับภาษาเขมร ชอบลูกปัดและของทองเหลืองเหมือนอย่างกระเหรียงเมืองกาญจนบุรี เป็นกองส่วย เร่ว ส่วยกระวานขึ้นเมืองจันทบุรี กับไทยบ้างกับญวน

บ้างไปเที่ยวเก็บตามเขาและเนินที่ติดต่อเขตแดนและป่าอื่นๆ อีกก็มีคือ ป่าน้ำเขียว ป่าตะเคียนทอง และป่าไผ่ขาว แต่เร็ว กระจวนนี้ พวกส่วยไปเก็บมาส่งจนครบจำนวนแล้วจึงได้ซื้อขายมีน้อยมาก.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 ได้มีผู้เขียนจดหมายถาม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันฉบับประจำวันที่ 27 พฤศจิกายน 2513 ถามว่า สยามรัฐรายวัน (2513 หน้า 3 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 57)

“เข้าป่าจันทบุรีได้ไปนอนบ้านของที่จันทเขลมเกือบสุดแดนผู้ชายล่าสัตว์ บิ๊กบิน ผิวคล้าและค่อนข้างเตี้ย นิยมกัญชา มีเขียง ตะเกียงกลองแถบทุกบ้าน ผู้หญิงมีผิวขาวกว่าหนอยอาชีพทำไร่และล่าสัตว์ที่ทำนามีน้อย เวลาพูดกันเองเป็นภาษาของไม่เหมือนโซ่ง ไม่เหมือนกระเหรี่ยง แต่เวลาพูดไทยชัดแจ้ว อธิบายดี งานศพดำข้าว ก็ช่วยกันไม่ว่าจะฝ่าป่าไปไกลใกล้เรียนขอความรู้ว่า ซองเป็นไทยเผ่าไหน ส่วนไหน ถอยร่นมาพร้อมกันหรือแต่เมื่อใด...” และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ตอบว่า “คนเผ่าของนั้นผมเข้าใจว่าจะเป็นคนอีกเผ่าหนึ่งเป็นต่างหากจากเผ่าไทยแต่เดี๋ยวนี้เข้ามาร่วมอยู่กับชนชาติไทย พูดภาษาไทยชนเผ่าของนั้นเป็นชนพื้นเมืองที่อยู่ในประเทศไทยมาก่อนคนไทยจะอพยพมาถึงและคงได้อยู่ทางชายฝั่งตะวันออกของประเทศไทยในปัจจุบันจำนวนมากเพราะน่าสังเกตว่าชื่อเมืองตลอดจนหมู่บ้านแถวนั้นไม่ใช่ภาษาไทยคงที่เป็นชื่อที่พวกของได้ตั้งไว้ก่อน เช่น ทราย ระยอง ซึ่งดูเหมือนว่าจะแปลว่า กะปิ”

นอกจากนี้คาร์ล อี เวบเบอร์ Karl E. Webber, 1976 หน้า 24 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 59) ได้สรุปว่า “ซองเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่แยกตัวมาจากชาวป่า ออกมาตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งของตนเอง โดยมีเมืองหลวงอยู่ใกล้ๆ กับวัดทองทั่วและต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ป่าอีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ชาวซองจะมีภาษาพูดเป็นของตนเองและไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นจึงไม่มีการจดบันทึกทางประวัติศาสตร์ จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่ชาวซองอาศัยอยู่มากกว่าที่อื่นโดยเฉพาะมีมากในอำเภอมะขาม และอำเภอโป่งน้ำร้อน...”

สุเรชา สุพรรณไพบูลย์ (2525 หน้า 5) นับได้ว่าเป็นนักวิจัยหญิงคนแรกของประเทศไทยที่ได้กรุยทางในการทำงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย (ซอง)” ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยทางภาษาของว่า “คนซองเป็นคนอีกเผ่าหนึ่งต่างหากจากคนไทย แต่เผ่าพันธุ์ดั้งเดิมนั้นจะเป็นเผ่าใดยังสรุปแน่นอนไม่ได้แต่นักมานุษยวิทยาหลายท่านมีความเห็นพ้องต้องกันว่า น่าจะเป็นชาวป่าที่อาศัยอยู่แถบภาคตะวันออกของไทยซึ่งได้อาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้มาก่อนที่คนไทยจะอพยพลงมาและชาวซองมีภาษาพูดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร กลุ่มย่อยเพียร์ริก (Pearic)...”

เอกสารที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งพอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ของคือ บันทึกของนักการทูตชาวจีนชื่อ โจวต้ากวนที่มาเยือนราชอาณาจักรเขมรในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 Chou (1987) ; อ้างอิงมาจากอิสระ ชูศรี. ม.ป.ป. หน้า 2) ในหัวข้อที่ว่าด้วย “ทาส” ได้กล่าวถึงชนพื้นเมืองที่เรียกว่า Chuang หรือ “จวง” ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามป่าเขาและถูกจับมาขาย

เพื่อใช้สอยเป็นทาสในเรือนของชาวเขมร แต่ถึงกระนั้นก็ไม่อาจหาหลักฐานจากเอกสารอื่นใดได้ว่า
จวงคือ บรรพบุรุษของชองที่พบในจังหวัดจันทบุรีปัจจุบัน

แม้จะไม่มีหลักฐานยืนยันโดยตรงแต่ข้อความอื่นในเอกสารของโจวต้ากวนทำให้เราอนุมานได้
ว่าพวกชองน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวพื้นเมืองโบราณของเขมรอย่างแน่นอนกล่าวคือในหัวข้อ “ชน
พื้นเมือง” โจวได้ระบุว่าชนชาวป่าของกัมพูชาไม่ได้พูดภาษาเขมร พวกเขาไม่มีบ้านแต่จะเที่ยวเร่ร่อน
ไปตามป่าเขา ล่าสัตว์และแบ่งปันสัตว์ที่ล่ามาได้ในกลุ่มของตนเอง ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การ
กล่าวถึงชนพื้นเมืองบางกลุ่มที่เพาะปลูกกระวานและต้นฝ้าย ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของชาวชอง
จันทบุรีว่ากระวานเป็นเครื่องเทศที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวชองอย่างยิ่งเพราะการเพาะปลูก และ
เก็บลูกกระวานขายเป็นอาชีพที่มีมานาน ก่อนที่จะหันมาปลูกผลไม้บนพื้นราบส่วนตามคำบอกเล่า
ต่อๆ กันมาของชาวชองเองสรุปความได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มแรกกล่าวว่าชองเป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่
เร่ร่อนอยู่ในป่า การอพยพจะอพยพกันโดยมีหัวหน้าปกครอง ประกอบอาชีพการล่าสัตว์ หาชองป่าใน
ระยะแรกต่อมาชุมชนเปลี่ยนแปลงไปชองก็เปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตตามตั้งหลักแหล่งกระจัด
กระจายทั่วไปในภาคตะวันออกของประเทศไทยในปัจจุบัน ชองดำเนินชีวิตอยู่ด้วยการหาของป่า ล่า
สัตว์ ตัดหวาย ทำน้ำมันยาง ทำน้ำผึ้งอาชีพอื่นๆ มักจะทำไร่ทำนา การประมงและอื่นๆ การทำงาน
ทำกันภายในครอบครัว ชาวชองปลูกข้าวเรียกว่าข้าวไร่ เมื่อเวลาร่วงจะจับสัตว์น้ำ เช่น ปลา ปู หอย
และพากันต้มเหี่ยวเป็นกลุ่มชาวชองจะปลูกบ้านเรือนกันอยู่ง่ายๆ มีระดับเทคโนโลยีต่ำ เช่น การใช้
โครงไม้ไผ่ทำเป็นบ้าน ใช้เถาวัลย์แทนตะปู มุงหลังคาและตัวบ้านด้วยใบไม้ เช่น ไม้ระกำ หญ้าคา
อาหารการกินกินข้าวซ้อมมือ ไม่มีการค้าข้าวสารไว้กินนานๆ ถ้าเท่าใดก็จะกินจนหมด กินอาหารแล้ว
จะไม่ล้างชามเพราะจะทำให้เสียรสพวกชองจะมีความรู้สึกกลัวคนไทยเพราะชองมีความรู้สึกกว่าตนเอง
เป็นคนป่า มีวัฒนธรรมที่ด้อยกว่าคนไทย กลัวคนไทยจะมาไล่ที่ไม่ให้อยู่ (สุวิทย์ สุนทวนิค.
สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 72)

กลุ่มต่อมากล่าวว่าคนชองแต่เดิมก็คือ คนไทยนั่นเองสาเหตุที่ต้องไปอาศัยอยู่ตามป่าเขาใช้
ชีวิตอย่างอิสระใช้ชีวิตอย่างสันโดษ ก็เพราะภัยจากสงครามสมัยอยุธยาซึ่งตอนนั้นมีผู้มารุกรานไทย
มากมาย เช่น เขมร พม่า และญวน เป็นต้น การเข้ามาของผู้รุกรานในแต่ละครั้งจะทำทารุณกับคน
ไทยที่ไม่มีอาวุธ ถ้าต่อสู้ขัดขวางก็จะถูกฆ่าตาย ข้าวปลาอาหารถูกยึดเอาไปเป็นเสบียง ผู้คนถูก
เกณฑ์เอาไปเป็นเชลย บ้านเมืองถูกเผาอดวาย ต่อมาเมื่อผู้คนถูกกวาดต้อนเป็นจำนวนมากเห็นว่าไม่
มีประโยชน์ซ้ำยังต้องเสียข้าวปลาอาหารและเป็นตัวถ่วงทำให้เสียเวลาการเดินทางจึงฆ่าเชลยพวกนี้
เสียคราวละมากๆ ต่อมาอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองมากมีกำลังเข้มแข็งขึ้นพวกพม่า เขมรหรือแม้แต่
ญวนเห็นว่าจะมีอันตรายต่อพวกตนจึงหาทางตัดกำลังโดยส่งกำลังทหารมาฆ่าฟันคนไทยที่อยู่ตาม
ชายแดนหรือพบคนที่พูดภาษาไทยก็จะถูกฆ่าทันที ผู้คนเริ่มเกิดความกลัวและเริ่มหนีเข้าป่าเมื่อมี
จำนวนมากขึ้นก็รวมกันเป็นหมู่เป็นพวกแต่เมื่อทหารต่างชาติมาพบเข้าก็ถูกฆ่าตายอีกจึงมีการกำหนด
ภาษาเสียใหม่ซึ่งก็คือ ภาษาชองในปัจจุบันนั่นเอง ในการกำหนดภาษานี้ได้ใช้ภาษาเขมรบ้าง ภาษา

ญวนบ้างมาเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ให้มีภาษาที่ตะกุกตะกักยากแก่การเข้าใจหรือบางคำก็กำหนดเอาเอง โดยมิได้ลอกเลียนจากภาษาใด เมื่อกำหนดภาษาขึ้นใช้แล้วพวกทหารที่จะมาฆ่าฟันเมื่อพบเข้าก็จะไม่ฆ่าเนื่องจากไม่ได้พูดภาษาไทยจึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มประกอบอาชีพอย่างร่มเย็นไม่ต้องหวาดกลัวภัยต่อผู้ที่จะมาข่มเหงรังแกสำหรับภาษานั้นก็ได้ใช้พูดกันมาจนถึงทุกวันนี้แต่ในปัจจุบันเด็กชาวขงรุ่นใหม่ๆ จะไม่ค่อยมีใครพูดภาษาของแล้วเนื่องจากรู้สึกลำบากและเป็นปมด้อยจะพูดกันก็แต่ของรุ่นเก่า ๆ อายุประมาณ 40-50 ปีขึ้นไป (พระครูธรรมสรคุณ. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 74)

คนของในปัจจุบันไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้นับว่าเป็นปัญหาอยู่พอสมควร เนื่องจากหลายแหล่งข้อมูลต่างก็อ้างจำนวนที่แตกต่างกัน เช่น ข้อมูลเมื่อ 30 ปีที่แล้ว Webber (1976) ; อ้างอิงมาจาก อิศระ ชูศรี. ม.ป.ป. หน้า 2) ระบุว่ามีการประชากรของในจังหวัดจันทบุรี กว่า 8,400 คน ในขณะที่ข้อมูลจากหนังสือ Ethnologue Grimes (1966) ; อ้างอิงมาจาก อิศระ ชูศรี. ม.ป.ป. หน้า 2) ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจำนวนผู้พูดภาษาต่างๆ ทั่วโลก ได้ระบุว่ามีการพูดภาษาของอยู่เพียง 500 คน ส่วนข้อมูลจาก “โครงการแผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย” ของมหาวิทยาลัยมหิดลระบุว่า ปัจจุบันมีการพูดภาษาของอยู่ราว 4,000 คน (สุวิไล และคณะ 2544) ความแตกต่างของจำนวนประชากรชาวของในแหล่งข้อมูลข้างต้นสันนิษฐานได้ว่ามาจากภาวะการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษา (Language Shift) ในหมู่ชนที่เคยใช้ภาษาของเป็นภาษาแม่ ซึ่งหันมาใช้ภาษาไทยมากขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นการยากที่จะระบุว่าจำนวนประชากรที่พูดภาษาของมีอยู่เท่าใดกันแน่แต่หากสอบถามจากคนในพื้นที่ก็พอจะทราบว่ามีหมู่บ้านใดที่เป็นชุมชนดั้งเดิมของคนเชื้อสายของ ในปัจจุบันประชากรของชาวของอาศัยอยู่หนาแน่นในอำเภอเขาคิชฌกูฏ (ปัจจุบันได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอที่ 10 ของจังหวัดจันทบุรีในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550)

โดยเฉพาะตำบลทางตอนเหนือ คือตำบลตะเคียนทอง ตำบลคลองพลู ส่วนตำบลที่อยู่ทางตอนใต้ คือตำบล พลวง และตำบลชากไทย มีประชากรค่อนข้างเบาบาง และตำบลทับไทร ในอำเภอโป่งน้ำร้อนนั้นมีประชากรพูดภาษาของอยู่น้อยมากแต่เมื่อได้พบปะคนเมืองจันทน์ที่มาจากตำบลนั้นก็มักได้รับคำบอกกล่าวว่ามีเชื้อสายของ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แม้ปัจจุบันประชากรของจะกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่จำกัดแต่กลับปรากฏว่าชื่อหมู่บ้านและสถานที่อื่นๆ อีกหลายแห่งในจังหวัดจันทบุรีรวมถึงจังหวัดระยอง มีร่องรอยของภาษาของอย่างชัดเจน ทำให้ชวนสงสัยว่าในอดีตนั้นชนที่พูดภาษาของน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ภาษาของ ชาวของนั้นมีภาษาของตนเองโดยเฉพาะต่างจากภาษาไทยภาคกลางและท้องถิ่นภาคใดๆ เมื่อได้ยินคนของพูดกันก็จะเข้าใจว่า คนของพูดภาษาเขมร เพราะมีเสียงรัวๆ ซุกซลักๆ คล้ายภาษาเขมร แต่ที่จริงเขาพูดภาษาของกัน ถ้าหากทราบคำศัพท์ต่างๆ ในภาษาของจะเห็นได้ว่าภาษาของเป็นการนำเอาภาษาไทยกับภาษาเขมรมารวมกันเป็นภาษาของซึ่งสังเกตได้จากการเรียก

สิ่งของบางอย่างก็เรียกตรงภาษาไทยและภาษาบางอย่างก็ตรงกับภาษาเขมร (กรรณิการ์ และคณะ. 2522 : 45)

อย่างไรก็ตามภาษาของในปัจจุบันมีผู้ใช้เป็นจำนวนน้อยมากเพราะชาวของจำเป็นต้องติดต่อกับคนไทยจึงต้องพูดภาษาไทย และนำภาษาไทยเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาของกำลังถูกภาษาไทยกลืนให้หายไป ซึ่งธีรพันธ์ ล. ทองคำ ได้ทำการสำรวจชาวของที่ยังมีการใช้ภาษาของสื่อสารกันอยู่ ทั้งในบริเวณจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด พบว่า ยังมีผู้ใช้ภาษาของประมาณ 2,000 คนเท่านั้น สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2543 หน้า 63 ; อ้างอิงมาจาก Theraphan L. Tongkum. 1985 หน้า 9) สำหรับภาษาเขียนหรือตัวหนังสือของภาษาของนั้นไม่มีดังได้กล่าวมาแล้วซึ่งก็มีเรื่องเล่าสืบๆ กันมา ว่าสาเหตุเพราะเมื่อต้นพระพุทธรศานานั้นมีผู้รู้หนังสือได้เชิญให้พวกมนุษย์ไปรับหนังสือ จะแบ่งตัวหนังสือให้พวกมนุษย์เผ่าต่าง ๆ ก็ไปรับตัวหนังสือกัน พวกของก็ส่งตัวแทนไปรับตัวหนังสือเช่นกัน ตัวแทนของพวกของเดินทางไปด้วยเรือได้ใช้ท่อนอ้อยเป็นพาย ขณะที่พายเรือไปก็กินพายเป็นอ้อยไปพลาง กินไปก็รู้สึกว่าร่อยหวานดี จนได้พากันกินเกือบหมด ท่อนอ้อยที่ใช้เป็นพายก็สิ้นเข้าทุกทีเมื่อเหลือสั้นมากก็พายเรือไปถึงช้า เมื่อตัวแทนพวกของไปถึง ท่านผู้รู้เผ่าอื่นๆ ได้ขอตัวหนังสือกันไปหมดแล้ว ท่านผู้รู้หนังสือก็ไม่มีตัวหนังสือเหลือไว้ เหตุนี้พวกของจึงไม่มีตัวหนังสือหรือภาษาเขียนเนื่องจากไปรับตัวหนังสือช้าไป (ชิน อยู่ดี. 2522 หน้า 10)

ส่วนระบบเสียงและโครงสร้างของภาษาของ มีนักวิจัยทางภาษาศาสตร์คนไทยได้ศึกษาเรื่องนี้ในหลายพื้นที่ได้ข้อค้นพบจาก สุรเชา สุพรรณไพบูลย์ (2525 หน้า 104 - 109) กล่าวว่าลักษณะโครงสร้างของพยางค์ในภาษาของมีอยู่ทั้งหมด 10 ลักษณะ ลักษณะน้ำเสียงปกติตามด้วยลักษณะน้ำเสียงในภาษาของมี 4 ลักษณะ น้ำเสียงปกติ ลักษณะน้ำเสียงปกติตามด้วยลักษณะน้ำเสียงแบบช่องเส้นเสียงปิด ลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ้ม และลักษณะน้ำเสียงต่ำทุ้มตามด้วยการกักของเส้นเสียง หน่วยเสียงสระในภาษาของมีทั้งหมด 24 เสียง เป็นสระเดี่ยว 18 เสียง และสระประสม 6 เสียง หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาของมีเสียงพยัญชนะเดี่ยว 21 หน่วยเสียง และเสียงพยัญชนะควบกล้ำ 11 เสียง ทั้งหมดนี้เป็นระบบเสียงภาษาของในพื้นที่หมู่บ้านตะเคียนทอง ตำบลตะเคียนทอง อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ต่อมาสิริกาญจน์ เจริญธรรม (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาภาษาของที่หมู่บ้านทุ่งตาอิน ตำบลทุ่งตาอิน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ได้ค้นพบว่า ลักษณะโครงสร้างของพยางค์ในภาษาของมี 9 ลักษณะ ลักษณะน้ำเสียงมี 4 ลักษณะ หน่วยเสียงสระมี 21 หน่วยเสียง คำส่วนมากเป็นพยางค์เดี่ยวและ 2 พยางค์ การสร้างคำส่วนมากใช้วิธีสร้างคำแบบประสม โครงสร้างประโยคมีการเรียงคำแบบบทประธาน บทกริยา และบทกรรม ประเภทของประโยค 3 ประเภทใหญ่ คือ ประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง และประโยคคำถาม

ส่วนโครงสร้างของภาษาของเกี่ยวกับเสียง คำ วลี และประโยคนั้น สายฝน เหลื่อมคำ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาภาษาของที่หมู่บ้านน้ำซุ่น ตำบลคลองพลู อำเภอมะขาม จังหวัด

จันทบุรี ได้ข้อค้นพบว่าระบบเสียงในภาษาของมี 3 ชนิด คือหน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยน้ำเสียง ระบบคำส่วนมากเป็นคำพยางค์เดียว หน่วยคำแบ่งเป็นหน่วยอิสระ และหน่วยคำผูกพัน มีการสร้างคำโดยใช้คำประธาน คำประสม และคำซ้อน ส่วนวลีแบ่งได้เป็น 4 ชนิด นามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี และบุพบทวลี และรูปประโยคมี 3 ชนิดคือ ประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง และประโยคคำถาม

ยังมีภาษาของในพื้นที่อื่น นอกเหนือจากจังหวัดจันทบุรี ซึ่งกุลวดี แพทย์พิทักษ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาภาษาของหมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่จังหวัดตราด ได้ข้อค้นพบว่า หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาของหมู่บ้านคลองแสง ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ได้ข้อค้นพบว่า หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาของแยกเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวเป็น 21 หน่วยเสียง พยัญชนะท้าย 13 หน่วยเสียง พยัญชนะควบกล้ำ 13 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระมีเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียง มีเสียงสั้น 9 หน่วยเสียง สระประสม 3 หน่วยเสียง ลักษณะน้ำเสียงมี 3 ลักษณะ ระบบคำส่วนมากเป็นคำพยางค์เดียวและมีคำสองพยางค์อยู่ด้วย การสร้างคำส่วนมากเป็นแบบคำผสม วลีมี 4 ชนิด คือ นามวลี กริยาวลี สถานวลี และวิเศษณ์วลีประโยคมี 3 ชนิด คือ ประโยคบอกเล่า ประโยคคำสั่ง และประโยคคำถาม โครงสร้างประโยคเรียงจากประธาน กริยา และกรรมตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป ภาษาของเป็นอีกภาษาหนึ่งที่แตกต่างไปจากภาษาไทยแม้ว่าโครงสร้างทางภาษาคคล้ายกัน อีกทั้งภาษาของในแต่ละท้องถิ่นก็ยังมีคำและความแตกต่างกันไปด้วย มีลักษณะภาษาเฉพาะของกลุ่มชนอีกภาษาหนึ่งในภาคตะวันออกของไทย

รูปร่างลักษณะและนิสัยใจคอ

ลักษณะโดยทั่วไป ของชาวของ จะเป็นคนที่มีขนาดค่อนข้างเล็กกว่าคนไทยเล็กน้อย คือผู้ชายจะสูงเฉลี่ย 1.50 - 1.68 เมตร ส่วนผู้หญิงสูงโดยเฉลี่ย 1.37-1.58 เมตร สีผิวค่อนข้างดำ ซึ่งเป็นดำปนแดง ไม่ดำสนิทหรือดำนวลอย่างคนเขมร กระโหลกศีรษะจะยาว เส้นผมมักจะหยิกและขด ศีรษะด้านบนตัด ใบหน้ารูปสี่เหลี่ยม หน้าผากกว้างเล็ก คางเหลี่ยม ขากรรไกรกว้าง จมูกแบนไม่โด่ง ปากหนา ตาโปนใหญ่และจะมีลักษณะการเดินที่แตกต่างไปจากคนไทยโดยทั่วไป คือ คนของจะเดินแบบยกขาสูงเหมือนคนเดินป่า จากลักษณะทางกายภาพของชาวของดังกล่าว (บุญเดิม พันรอบ และภารดี มหาพันธ์. 2522 หน้า 93) ให้ความเห็นว่าคุณของน่าจะมีลักษณะเหมือนกับพวกไมโครนีเซียน (Micronesian) และเมลานีเซียน (Melanesian) ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ยังหลงเหลืออยู่ในเอเชียอาคเนย์ มากกว่าจะเป็นพวกตระกูลมอญ - เขมร

สำหรับอุปนิสัยใจคอของชาวของนั้น เป็นคนซื่อสัตย์ รักสงบ มีน้ำใจ อหิวาศัยดีแขกไปใครมาก็ต้อนรับเป็นอย่างดี แต่คิดจะเกียจคร้าน คนของในสมัยก่อนจะชอบอยู่ป่ามากกว่าอยู่ในเมือง ปลูกผลหมากรากไม้ไว้แต่พอกิน ขึ้นเรือนจะไม่ล้างเท้า กระทบ หม้อ หม้อข้าว หุงหาเสร็จแล้วไม่ล้าง

ถ้าถามว่าหุงหากินเสร็จแล้วทำไมไม่ล้าง เขาจะตอบว่า ถ้าล้างก็เสียดหมด (ม. ศรีบุษรา. 2521 หน้า 29)

ลักษณะการแต่งกาย

การแต่งกายของชาวชองนั้น จะเหมือนกับคนไทยในชนบททั่วไป ไม่มีชุดประจำเผ่า ผู้เฒ่าที่เป็นหญิงจะนุ่งผ้าโจงกระเบนและสวมเสื้อไม่มีแขน ลำตัวรัดพอดี ดอกกลมผ่าหน้าหรือสวมเสื้อคอกระเช้า ผู้เฒ่าที่เป็นชายมักจะนุ่งกางเกงจีนขายาว มีผ้าขาวม้าคาดเอวหรือคาดบ่า แต่มักจะไม่สวมเสื้อ แต่ถ้าเป็นชายหนุ่มหรืออายุยังไม่มากนัก มักจะนุ่งกางเกงจีนสามส่วน หรือกางเกงธรรมดา ใส่เสื้อแขนยาวสีดามีผ้าขาวม้าคาดเอว หรือโปกศีรษะ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุงและใส่เสื้อผ้าธรรมดา และชอบทาปากสีแดง มักชอบใส่พวกลูกปัดและกำไร (กรรณิการ์ เภนิกานนท์ และคณะ. 2522 หน้า 26) ซึ่งแต่เดิมเข้าใจว่าบรรพบุรุษสวมกำไรข้อมือข้างละ 3 อัน สันนิษฐานจากรูปกำไรห้อยอยู่ที่ข้อมือรูปตาหลิว คือ เครื่องสานที่ใช้ไม้ไผ่จากบางแบบสานชะลอม แต่สานเป็นรูปคล้ายคนมีมือมีแขน ซึ่งทำเป็นรูปคน (ชิน อยู่ดี. 2524 หน้า 17)

ความเป็นอยู่

การสร้างบ้านของชาวชองนั้นจะสร้างแบบง่ายๆ และเรียกว่า “ชน้ำ” เป็นบ้านยกพื้นเตี้ย ๆ มีบันได 3 ชั้น หรือ 5 ชั้น ฝาและพื้นใช้ไม้ไผ่ลำโตๆ มาทาบเป็นฝากระดานปูพื้นและกั้นฝา ตัวพื้นมักจะทำเป็น 2 หรือ 3 ระดับลดหลั่นกันลงไป หลังคามุงด้วยตับที่เย็บจากใบไม้แต่ปัจจุบันบ้านชาวชองส่วนใหญ่จะเป็นแบบเรือนไทยทั่วไป หลังคามุงด้วยกระเบื้องก็มีสังกะสีก็มี ที่มุงด้วยจากก็มีบ้าง และนอกจากนั้นใกล้ ๆ บ้านจะมียุ้งข้าว ซึ่งสร้างขึ้นคล้ายบ้านแต่ภายในกรด้วยเสื่อคลุม ซึ่งเป็นต้นไม้อชนิดหนึ่งที่มีใบคล้ายต้นข่า ผิวใบคล้ายหวายใช้ผิวสานเป็นเสื่อ เรียกว่า “เสื่อคลุม” (ธานินทร์ เกษศิริ. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัลยวัฒน์. 2543 หน้า 66)

ได้กล่าวถึงเรื่องอาหารการกินของชาวชองว่าจะทำกันอย่างง่ายๆ ซึ่งอาหารก็จะคล้ายๆ กับของคนไทย แต่โดยมากจะรับประทานผักจิ้มน้ำพริกเป็นหลัก ในเรื่องเกี่ยวกับอาหารของชาวชองนั้น ได้มีนิยายปรัมปราเล่าสืบกันมาว่า เดิมพวกชองอยู่ในป่ากินกลอยเป็นอาหารวันหนึ่งของแม่ลูกออกจากป่าไปที่ทุ่ง เห็นคนที่นั่งกินข้าวลูกจึงถามแม่ว่า “แม่จำคนที่นั่ง เขากินอะไรกินนะเม็ดเล็กกว่ากลอยที่เรากิน” แม่ตอบว่า “เราอยู่ป่าเราก็ต้องกินกลอยเขาอยู่ทุ่งอยู่ที่เขาก็กินข้าวเม็ดเล็ก” เมื่อกลับถึงบ้าน ลูกก็เล่าให้พ่อผู้เป็นพรานฟัง พ่อสนใจจึงชวนเพื่อนไปดูคนที่ทุ่ง เห็นเขากินข้าวกันอยู่ก็ถามว่า “ไปได้อย่างไรมาจากไหน ชาวทุ่งก็บอกว่าได้ข้าวมาจากนาซึ่งพวกเขาเป็นผู้ปลูกข้าวไว้ แล้วชี้ให้ดูนาแล้วอธิบายวิธีทำนาให้พวกชองทราบ แต่นั้นมาพวกชองก็รู้จักทำนาเมื่อเกี่ยวข้าวและตำข้าวแล้วก็เอารำมาหุงกิน ส่วนข้าวสารนั้นเขาทิ้งกันจนเป็นกองโต ทั้งนี้เพราะพวกชาวชองลืมถามไปว่า เอาส่วนไหนของข้าวมากิน อยู่มาวันหนึ่งพ่อแม่ไม่อยู่บ้าน ทิ้งลูกสาวให้อยู่เลี้ยงน้อง น้องตื่นมาหิวก็ร้องไห้ไม่ยอมหยุด พี่สาวโกรธคิดจะลงโทษน้อง มองไปเห็นข้าวสารเมล็ดโตกว่ารำ จึงนึกในใจว่าหากเอาข้าวสารมาหุงให้น้องกินคงจะติดคอน้อง จะได้หยุดร้องไห้เมื่อหุงข้าวเสร็จจึงลองชิมดูรู้สึกว่ามันนุ่มและมีรสชาติ

อโรยกว่ารา พี่สาวจึงกินเสียเอง เมื่อพ่อแม่กลับมาก็เล่าให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่ลองชิมดูก็ติดใจแล้วเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง เพื่อนบ้านก็ลองชิมดู แต่นั่นมาพวกของก็หุงข้าวกิน (ชิน อยู่ดี. 2524 หน้า 10)

สำหรับความเป็นอยู่ด้านอื่น ๆ การดำเนินชีวิตประจำวันต่างๆ ของคนชาวของนั้นส่วนใหญ่ก็จะคล้ายๆ กับของคนไทยในชนบททั่วไป คือเรียบง่าย อยู่ตามธรรมชาติอันวย

ศาสนาและความเชื่อ

ชาวของนั้นนับถือศาสนาพุทธปนกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและวิญญาณ (Animism) ด้วยซึ่งในบ้านชาวของจะต้องมี “หิ้งผี” (ผีบรรพบุรุษ ผีญาติพี่น้อง) ประจำอยู่เกือบทุกบ้านซึ่งเชื่อกันว่าหิ้งผีจะเป็นวิญญาณที่ซื่อสัตย์ และหวงแหนทรัพย์สมบัติในบริเวณที่สิงสถิตอยู่จะคอยปกป้องรักษา ป้องกันภัยพิบัติต่าง ๆ ตลอดจนความเจ็บไข้ของคนในครอบครัว หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ทำพิธีบวงสรวงวิญญาณหิ้งผี โดยจัดเครื่องเช่นเป็นอาหารคาวหวานเป็นประจำ และทุกๆ ปีจะมีการละเล่นเกี่ยวกับวิญญาณหิ้งผีนี้อยู่เสมอซึ่ง เป็นกิจกรรมสำคัญของครอบครัวอย่างหนึ่งด้วย (พร้อม หอมหวาน. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 67)

ประเพณี

ประเพณีของชาวของส่วนใหญ่จะเป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต ประเพณีที่เกี่ยวกับอาชีพ และประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีหรือวิญญาณ ซึ่งได้แก่

1. ประเพณีการเกิด ประเพณีการเกิดของชาวของ เมื่อมีหญิงท้องแก่ใกล้จะคลอดบุตรในหมู่บ้าน ผู้เป็นสามีจะต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในการคลอดบุตร เช่น แคร่ไม้ไผ่สำหรับให้ผู้ที่คลอดบุตรอยู่ไฟ ที่สำหรับก่อไฟ จะใช้ไม้ไผ่สดๆ ตัดเป็นสี่ท่อนยาวเท่ากันวางเป็นรูปสี่เหลี่ยม พื้นรองด้วยขี้เถ้าที่เอามาจากเตาไฟ รองหนาเพื่อกันไฟไหม้พื้นสำหรับพื้นที่จะใช้ในการติดไฟต้องไปตัดไม้มาจากในป่า ซึ่งชาวของจะมีความเชื่อกันว่าในพืชนั้นจะมีผีร้ายต่างๆ อยู่และเพื่อไม่ให้ผีร้ายทำร้ายแม่และเด็ก ก็จะมีการป้องกันผีร้ายในพืชนั้นโดยตัดไม้ที่จะทำเป็นพืชนตากแดดไว้หลายๆ วันซึ่งกองไม้ที่ใช้ตากแดดนั้นต้องใช้หนามล้อมไว้รอบๆ เมื่อถึงวันคลอด หมอตำแยจะเอาน้ำมนต์มารดคนเจ็บท้อง เป็นการใช้ไสยศาสตร์ช่วยให้กำลังใจรักษาคนเจ็บ ซึ่งน้ำมนต์นี้เชื่อกันว่า จะขับไล่ภูตผีปีศาจที่อาจจะมารบกวนแม่และเด็กในท้อง (พร้อม หอมหวาน. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 66)

เมื่อคลอดเสร็จแล้ว หมอตำแยจะใช้ไม้ซางตัดสายสะดือ ยาสีสะดือจะเป็นยาพื้นบ้านโดยมีส่วนผสมคือ พริกไทย 1 ส่วน ดินสอพอง 1 ส่วน และรังไหมธำ 1 ส่วน บดเป็นผง โรยแผลสะดือจนกว่าจะหาย เมื่อตัดสายสะดือแล้วหมอตำแยจะอาบน้ำเด็ก ถ้าเป็นผู้ชายจะใช้ผ้าถุงของพ่อห่มตัวเด็กถ้าเป็นหญิงจะใช้ผ้าถุงของแม่เพราะมีความเชื่อกันว่าเด็กผู้ชายโตขึ้นจะเป็นพ่อ เด็กผู้หญิงโตขึ้นจะเป็นแม่ภายในท้องคลอดต้องมียันต์ ซึ่งเรียกว่า แม่ตำแย ปิดไว้ที่ประตูบ้าน สำหรับปรกต้องล้างให้สะอาดแล้วเอาเกลือเคล้า ถ้าไม่สะอาดเด็กจะเป็นโรค โรยด้วยขมิ้นอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงเอาไปแขวนไว้ที่กิ่งไม้ ถ้าไม่แขวนถือกันว่าเด็กจะเปื่อยและป่วยง่าย

หลังจากเด็กคลอดได้ 3 วัน จะต้องทำพิธีเอาเด็กลงเปล โดยเอายันต์ที่ปิดไว้ที่ประตูดมลูก
 ข้อมือเด็ก หมอตำแยทำบายศรีปากชาม 3 สำหรับ แล้วจึงเรียกมิ่งขวัญเด็กต่อด้วยบพสวดชุมนุม
 เทวดา พอสวดจบก็เอาเด็กใส่เปล มีข้อห้ามมากมายสำหรับแม่ในการอยู่ไฟ เช่น เด็กตัวร้อนไม่ให้คล้ำ
 เพราะถ้าคล้ำแล้วตัวเด็กจะพอง ห้ามแม่เอามือลูบท้องตัวเองเพราะจะทำให้ท้องพอง การปฏิบัติตัว
 ของแม่ขณะอยู่ไฟก็คือ กินข้าวกับเกลือ อาบน้ำบ่อย ๆ น้ำที่อาบจะต้องเป็นน้ำที่ต้มกับใบส้มโอ
 เปรี้ยว (จำเรียง ไชยเจริญ. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัลยวิวัฒน์. 2543 หน้า
 68)

กรณีที่เกิดตายต้องเอาสุ่มหรือแหครอบศพไว้ก่อน เพื่อไม่ให้กุมารทองเข้าสิงแม่ แล้วใช้ผ้า
 หรือกระสอบก็ได้ ห่อศพเด็กนำไปป่าช้า เพื่อทำการฝัง เวลาฝังต้องใช้คาถาตรีงกันอย่างแข็งแรง
 โดยใช้พันคราดนา 7 อัน ตอกตรงหลุมศพ ผู้ที่ไปด้วยต้องมีด้ายมงคลผูกทุกคนเพื่อกันไม่ให้ปีศาจเข้า
 สิง (พร้อม หอมหวาน. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัลยวิวัฒน์. 2543 หน้า
 68) หลังจากเด็กคลอดได้ 1-2 เดือน ต้องโกนผมไฟ ผมที่โกนต้องห่อด้วยใบบอนแล้วเก็บไว้ เมื่อ
 โตขึ้นเด็กผู้หญิงจะต้องไว้ผมจุก เด็กผู้ชายจะไว้ผมเปีย และจะทำพิธีโกนจุก เมื่อเด็กอายุไม่เกิน 14
 ปี สำหรับการเลี้ยงดูบุตรหลานนั้น ผู้หญิงจะได้รับการสอนให้หุงหาอาหารรักษาบ้านเรือนให้สะอาด
 ตักน้ำ ซ่อมข้าว ฯลฯ ส่วนผู้ชายให้ทำสวน ทำนา ทำไร่ และล่าสัตว์เป็นต้น (กรรณิการ์ เกนิกา
 นนท์ และคณะ. 2522 หน้า 80)

2. ประเพณีการตาย (การทำศพ) เมื่อมีคนตายต้องมีพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ตอน
 กลางวันจะทำบุญเลี้ยงพระที่บ้านของผู้ตาย กลางคืนสวดพระอภิธรรมและมีการสวดมาลัย เรียกว่า
 “สวดผี” เกี่ยวกับศพผู้ตายต้องมีการอาบน้ำศพ ใช้ด้ายผูกข้อมือเรียกว่าด้ายดอย สำหรับศิระษะ มือ
 เท้า และลำตัว จะต้องใช้ผ้ารัดให้แน่น เพื่อป้องกันการขึ้นอืด มือจับมาพนมตรงหน้าอกให้ถือกรวย
 ใบตอง ซึ่งใส่พลูจิบ ดอกไม้ รูป เทียน ข้าวสาร 1 ชั้น และตะเกียง 1 ดวง การเผาใช้ไม้ท่อนๆ มา
 วางกองเป็นรูปสี่เหลี่ยมสูงพอประมาณวางโลงศพบนกองไม้นี้ สัปเหร่อจะต้องตัดเชือก หรือผ้าที่ผูก
 ศพอยู่ออกให้หมด แล้วล้างหน้าศพด้วยน้ำมะพร้าวอ่อน จึงทำการจุดไฟเผา เวลากลับบ้านต้องใช้
 ด้ายแดงหรือด้ายขาวผูกมือสัปเหร่อ สำหรับการเก็บกระดูกให้เก็บในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น อาจจะ
 เก็บกระดูกไว้เพื่อทำบุญกระดูกหรือไม่เก็บไว้ก็ได้ กรณีที่ไม่เผาศพ จะฝังศพโดยการหามเข้าป่าช้า
 ซึ่งจะต้องใช้คน 8 คนเป็นคนหามศพ เกินหรือขาดไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นศพเด็กหรือศพผู้ใหญ่ก็ตาม

สำหรับผู้ที่เข้าร่วมในงานศพนั้น ชาวช่องจะถือว่าเป็นงานที่จำเป็นที่สุดไม่ต้องบอกไม่ต้อง
 เชิญ เมื่อทราบข่าวจะมากันเอง และการทำบุญกับเจ้าภาพนั้น ส่วนมากเขาจะไม่นิยมทำบุญด้วย
 เงิน เขาจะช่วยเหลือโดยบางคนจะนำข้าวสารมา 2-3 ทะนาน บางคนก็เอาพริกมาบ้าง มะอึกบ้าง มะเขือ
 บ้าง พักแพงบ้าง งานศพของชาวช่องจะไม่ค่อยโศกเศร้าจะชอบรำเริง มีการคุยกันสนุกสนาน จะ
 อยู่กันจนสว่าง ซึ่งเขาถือว่าอยู่เป็นเพื่อนศพและผู้ตายไม่ได้จากไปไหนเพราะมีหิ้งบูชาอยู่ในบ้าน จึง

เหมือนกับยังอยู่ด้วยกันอย่างเป็นปกติ (จรรยา ดุริยะพันธ์. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โภคชัยะวัฒน์. 2543 หน้า 69)

3. ประเพณีการแต่งงาน ขณะชอบพอกันชายหนุ่มหญิงสาวชาวช่องจะพลอดรักกันเกี่ยวพาราสีกันได้ก็แต่เพียงวาจาเท่านั้น ถ้าเข้าขั้นจับมือถือแขน เขาถือว่าเป็นการล่วงเกิน และเป็นการผิดผี ต้องมีการขอขมาลาโทษ เสียค่าผิดผีไปตามธรรมเนียม หรือต้องส่งเจ้าแก่ไปสู่ขอแต่งงานกันเลยสุดแล้วแต่กรณี การสู่ขอหญิงของคนช่อง เมื่อตกลงกันได้แล้วแต่ขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะแต่งงานกันทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันว่ากำหนดวันแต่งงานจะมีขึ้นในวันหลังมีกำหนดไม่เกิน 3 ปี ภายในเวลาที่กำหนดนี้ชายจะไปอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยาที่บ้านของฝ่ายหญิง หรือฝ่ายหญิงจะไปอยู่บ้านฝ่ายชายก็ได้เขาเรียกว่า “อาสา” กันไปก่อนบางคู่อยู่กินด้วยกันจนมีลูกแล้ว 2-3 คน จึงมีการแต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีที่มีส่วนมากเขาจะไม่ผิดสัญญากัน เพราะกลัวผิดผี

วิธีการอาสามี 2 อย่างคือ (ม. ศรีบุษรา. 2521 หน้า 31)

1) อาสาปล่อย หมายความว่า หนุ่มสาวคู่หนึ่ง นับตั้งแต่วันอาสาเข้ามาอยู่กินด้วยกันนั้น รู้สึกว่านิสัยใจคอเข้ากันไม่ค่อยได้ มีแต่เรื่องทะเลาะเบาะแว้งทุบตีกันอยู่เป็นประจำประการหนึ่ง หรืออีกประการหนึ่งพ่อแม่ของฝ่ายหญิงเห็นว่า ฝ่ายชายเป็นคนไม่เอางานการ เกียจคร้าน ชอบเที่ยวเตร่ กินเหล้า เมายา ก็สามารถบอกเลิกร้างกันได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ชาวช่องจะไม่ถือว่าฝ่ายหญิงเสียหายหรือเสื่อมเสียแต่ประการใด

2) อาสาติด หมายความว่า ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงคู่หนึ่งมีอุปนิสัยใจคอที่เข้ากันได้ดี ทั้งพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็พอใจ เห็นว่าฝ่ายชายเป็นคนดีจริงก็จะตกลงแต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณีต่อไป การแต่งงานของชาวช่องเป็นประเพณีสำคัญที่แตกต่างจากชาวไทย มีการบูชาวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์รับรู้ในการแต่งงานนอกจากญาติพี่น้อง จะมีญาติผู้ใหญ่เอาข้าวสารมาวางไว้ที่ข้างหลังเจ้าบ่าวและเจ้าสาวโดยมีความหมายว่า ให้อยู่ดีกินดีทำมาหากินรุ่งเรืองเหมือนข้าวสารที่เลี้ยงชีวิตมีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ ไม่อึดคัดดอกอยากยากเข็ญ (สุรพล ไชยพงษ์. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โภคชัยะวัฒน์. 2543 หน้า 70)

ก่อนแต่งงาน 1 วัน จะมีการเซ่นผี “ผีกาม” โดยในเวลากลางคืนจะมีคนเอาเขาควายมาสวมหัว ล่ามเชือกโดยมีคนจูงอยู่ข้างล่างเรียกว่า “ชีควาย” ญาติมิตรเพื่อนฝูงที่มาในคืนนั้นต่างแบกถือ โถ คราด จอบ เสียม กระบุงข้าวเปลือก ฯลฯ ที่จัดไว้แล้วแห่ไปรอบๆ บ้านเจ้าสาว ควายสองตัวก็เล่นขวิดกันไปมา จนครบสามรอบแล้วขึ้นบนเรือน หมอผีที่ทำพิธีจะบอกกับผีกามว่า ฝ่ายชายชื่อนั้น ฝ่ายหญิงชื่อนี้จะทำการสมรสกันในวันรุ่งขึ้น จึงมาทำการเซ่นไหว้ตามประเพณี ขออย่ามารบกวนลูกหลานเลย โปรดคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ และขอให้คู่บ่าวสาวอยู่กินกันยืนยาวให้มีความสุขความเจริญตลอดไป (ม.ศรีบุษรา. 2521 หน้า 32)

พิธีการแต่งงานของชาวช่องจะแบ่งเป็น การแต่งงานพิธีใหญ่ (กาตัก) การแต่งงานพิธีเล็ก สำหรับชาวช่องที่มีฐานะดี เมื่อจะแต่งงานลูกสาวคนหัวปีหรือคนสุดท้าย มักจะจัดพิธีการแต่งงานพิธี

ใหญ่ ซึ่งพิธีต่างๆ ก็คล้ายกับพิธีแต่งงานพิธีเล็ก ต่างกันตรงที่ว่าในงานพิธีใหญ่จะมีการละเล่นชนวัวชนควาย ซึ่งเรียกกันว่า “การเล่นงานใหญ่” ในระหว่างพิธีแต่งงานด้วยประวัติความเป็นมาของการแต่งงานพิธีใหญ่นี้ กล่าวกันว่า เกิดมาจากเด็กเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเมื่อนำควายมาเลี้ยงด้วยกันก็มักจะเล่นสนุกสนานกันตามประสาเด็กๆ การเล่นสนุกอย่างหนึ่งของเด็กก็คือ การเล่นแต่งงาน เด็กจะเล่นกันตามที่ได้เห็นมาและเพื่อความสนุกสนานยิ่งขึ้น จะมีเด็กอีกจำนวนหนึ่งเล่นวัวควายขวิดกันอยู่รอบๆ ขบวนพิธีแต่งงานส่งเสียงเชียร์กันเห็นที่สนุกสนานเหมือนที่เด็กเล่นกันบ้างจึงนำเขาวัวเขาควายมาสวมศีรษะและขวิดกันไปในขบวนพิธีแต่งงาน (กรรณิการ์ เกนิกันนท์, 2522 หน้า 33)

พิธีการแต่งงานนั้น เริ่มจากบ้านเจ้าบ่าวหลังจากเตรียมพิธี พร้อมทั้งเครื่องขันหมากซึ่งประกอบด้วย ขันหมากเอกซึ่งใช้ถ้วยชามหรือขันเล็กๆ ใส่ถั่วหรืองาห่อด้วยผ้าแดงผ้าขาวแล้วมัดปากเงินสินสอด นอกจากนี้ยังมีหัวหมู 1 หัว เนื้อหมู แล้วแต่ฝ่ายหญิงจะกำหนด ซึ่งจะกำหนดเป็นกิโลกรัมกล้วยน้ำว้า 2 ถาด มะพร้าว 2 ถาดๆ ละ 2 ลูก ขนมกาละแม 2 ถาด ขนมข้าวเหนียวแดง 2 ถาด เหล้า 2 ถาด ๆ ละ 2 ขวด รับเหล้าที่จะเลี้ยงแขก แล้วแต่ฝ่ายหญิงจะกำหนดโดยกำหนดเป็นกระทะ กระทะหนึ่ง บรรจุ 30 ขวดจะยกขบวนไปบ้านเจ้าสาว ทางฝ่ายเจ้าสาวจะจัดคนไปรับเครื่องขันหมากและแห่เจ้าสาวลงมา ให้เจ้าสาวล้างเท้าให้เจ้าบ่าวเสร็จแล้วจะมีพ่อแม่พี่น้องที่ยังไม่มีใครตายจากไปเลยจูงเจ้าบ่าวขึ้นบ้าน เจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะมานั่งยังที่ที่เตรียมไว้สำหรับทำพิธี จากนั้นหมอบทำพิธีซึ่งเรียกว่า “นายฤกษ์” จะว่าบทชุมนุมเทวดาไหว้บายศรีแล้วเอาผ้าขาวคลุมศีรษะเจ้าบ่าวเจ้าสาวเสกคาถา ต่อจากนั้นก็ถึงพิธีโค่นตะเคียน ตะเคียนในที่นี้ก็คือ “เซงเลง” เป็นเครื่องจับปลาชนิดหนึ่งทำด้วยซี่ไม้ ไข่มัดด้วยหวายคล้ายรูปขวด ซึ่งอยู่ในกระบุงข้าวเปลือกโค่นโดยใช้ขวานรำไปรอบๆ พิธี เดินครบ 1 รอบ ก็โค่น 1 ครั้ง จนครบ 3 รอบ พิธีการโค่นต้นตะเคียนนี้เพื่อแสดงว่า ต่อไปเจ้าบ่าวจะเป็นคนขยันขันแข็ง อดทนในการทำมาหากิน เสร็จจากการโค่นต้นตะเคียน ก็จะถึงพิธีโก่งขันหมอบทำพิธีจะเดินตีปึกไปรอบ ๆ รอบที่หนึ่งขันเป็นโก่งพันสาม รอบที่สองขันเป็นโก่งพัน และรอบที่สามขันเป็นโก่งพัน การขันโก่งแสดงว่า ต่อไปเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะไม่เกียจคร้าน ตื่นนอนแต่เช้าตอนโก่งขันเสร็จแล้วหมอบพิธีจะเป่าหูให้เจ้าบ่าวเจ้าสาว แล้วจับหัวโขกกัน ทำอย่างนี้ 3 ครั้ง เพื่อเป็นการเตือนเพื่อไม่ให้เป็นคนตื้อตึง จะต้องเชื่อฟังซึ่งกันและกัน แล้วหมอบจะตีหมอบในขบวนลงคาถาอาคมที่เหล่าส่งให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวตีมนละครั้ง โดยผลัดกันป้อน

ตอนสุดท้ายของพิธีจะให้คู่บ่าวสาวกินข้าวบูตต่อหน้าผู้เข้าร่วมพิธี การกินข้าวบูตเป็นการเตือนคู่บ่าวสาวว่าต้องมีความรักซึ่งกันและกัน จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกันแม้ข้าวจะบูตเป็นของเสีย ก็จะกินร่วมกันด้วยความจริงใจ ต่อจากนั้นก็จะเป็นพิธีการทำขวัญให้ศีลให้พรบรรดาญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายจะนำด้ายแดงมาผูกข้อมือของคู่บ่าวสาวและกล่าวคำให้พร อาจจะมีการทำขวัญโดยให้เงินบ้างเมื่อครบทุกคนแล้วก็ถือว่าเสร็จพิธีการแต่งงาน หลังจากเสร็จพิธีการแต่งงานแล้ว คู่บ่าวสาวจะต้องไหว้เจ้าแม่ของทั้งสองฝ่าย เครื่องไหว้ได้แก่ เนื้อหมู ไหว้หมอบทำพิธี โดยใช้ชาหมูเป็นเครื่องไหว้ แล้วส่ง

คู่บ่าวสาวเข้าหอ (พระครูธรรมสรคุณ. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัลยวัฒน์. 2543 หน้า 71)

4. ประเพณีการแรกนา ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของชาวชอง กล่าวคือ ในสมัยก่อนเมื่อจะลงมือทำนาชาวชองจะถางป่าแล้วเผา และจัดทำที่สำหรับปลูกข้าว ต่อจากนั้นก็ปลูกศาลตอปละบาย (ศาลไร่) ในเดือน 6 หัวหน้าชาวชองจะนำลูกบ้านไปทำความเคารพศาลตอปละบาย (ศาลไร่) โดยนำรูป 6 ดอก เทียน 6 เล่ม ไก่ตัวผู้ 2 ตัว เป็ด 2 ตัว และเหล้า 1 ขวด ไปเซ่นสังเวศ ขอให้เทพเจ้าประทานพรให้พวกเขาทำมาค้าขึ้น และทำนาให้ได้ผลดี การทำพิธีดังกล่าวหัวหน้าจะเป็นผู้แบ่งเครื่องเซ่นในสำรับพิเศษเมื่อทำพิธีเสร็จแล้วผู้ที่เข้าร่วมพิธีจะต้องรับประทานอาหารร่วมกัน ณ ที่นั้น ด้วยความเบิกบานใจต่อจากนั้นก็กลับไปยังที่นาของตน เจ้าของนาจะนำเอาไข่ 1 ฟอง กล้วย 3 แว่น อ้อย 3 แว่น หมาก 3 คำ ถั่ว งา เคล้าน้ำอ้อยและเหล้าวางลงที่หัวหมูและเทียมควาย ต่อจากนั้นก็ทำพิธีเช่นพระภูมิเจ้ากรุงพาลี และนางธณิ เพื่อให้คุ้มครองพิทักษ์รักษาทั้งคนและสัตว์ เสร็จจากเซ่นแล้วก็ไถเวียนจากซ้ายไปขวา 3 รอบ การเซ่นนั้นเมื่อเซ่นพระภูมิห้ามเซ่นด้วยเหล้าให้เซ่นด้วยน้ำอ้อย (สุวิทย์ สุนทวนิค. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัลยวัฒน์. 2543 หน้า 72)

ชาวชองจะทำทั้งนาไร่และนาดำ การทำนาไร่นั้นใช้ไม้ 2 อัน กระทบดินให้เป็นรูแล้วเอาข้าวหยดลงไป 2-3 เมล็ด แล้วเอากรอบอกกลมหลุม ตอนบ่ายก็ทำพิธีบอกเจ้าที่ที่ศาลตอปละบาย ต่อจากนั้นพอข้าวงอกพอสมควรก็ตายหญ้า ทำรั้ว ปลูกบ้านชั่วคราวขึ้นที่ใกล้ไร่เรียกว่า โรงบาย ส่วนการทำนาดำนั้น จะเริ่มไถนาในราวเดือน 7 ก่อนไถต้องก่อบอกเจ้าที่และซัดข้าวสาร พอใกล้เวลาข้าวท้อง (ข้าวออกรวง) คือราวเดือน 10 ตอนเย็นพวกผู้หญิงจะนำเฉลว (ตาหลิว) ไปปักที่มูมนานอกจากนั้นยังเอาชะลอมที่ใส่เครื่องเซ่นไปแขวนไว้กับเฉลวด้วยของที่ใส่ในชะลอมมีกล้วย อ้อย กระยาสารท ส้ม หมากพลู อย่างละ 3 ชิ้น ก่อนเกี่ยวข้าวจะมีพิธีลงขวัญข้าว ซึ่งมักจะทำกันในวันศุกร์ ผู้ทำพิธี คือหญิงเจ้าของนา จะนำเอาดอกไม้ 2 ดอก รูปเทียนอย่างละคู่ ไปไหว้ แม่โพสพที่มูมนา แล้วหญิงนั้นจะเกี่ยวข้าว 7 กอ นำมาไว้บนที่สูง เช่นหิ้งในบ้าน ต่อจากนั้นอีก 2-3 วันจึงเกี่ยว เมื่อเกี่ยวแล้วก็นำข้าว 7 กอนั้นไปไว้ที่ลานนวดข้าว (ชิน อยู่ดี. 2542 หน้า 18)

ระหว่างเกี่ยวข้าวมีการร้องเพลงเชิญขวัญข้าวที่อยู่ตามหัวระแหง เช่น

1) นิ่งชวนนั่งคอม	เอนอิดพร้อมเออะแม่เอย
แม่แกวงตามหัวระแหง	แม่แกวงตามที่แซ
กระแจกยังแพกตากตาก	เลกะจากยังมลากขอตพุง
มิงแมแม่เอย	
2) เจ้นปากยุง	เถิดนางท้องนา
เซ้นปากยุงปากข้างนางเอย	
ท้อออนชเสตเอย	

3) เชิญทำขวัญฮายทำดีดี	เชิญขวัญฮายเลย
คิดห้วงคิดที่ปีเล่น	เจนยัดห้วงที่
เชิญนางดงเชิญเถิดจริงจริง	อย่างก็ทีเดียว

ส่วนเฉลวนั้นพอเริ่มเกี่ยวก็ถอนเฉลวออก และนำมาไว้ที่ชลอมต่อเมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ประมาณ 15 วัน ถึง 1 เดือน จึงเอาเฉลวไปทิ้ง ถ้าทำนาไร่เมื่อเกี่ยวเสร็จต้องไปเซ่นตองปละบายอีก เมื่อขนข้าวไปยังลานนวดแล้ว ต้องทำน้ำมนต์ธรณีสวรรค์ที่เสาเรือนเสียก่อนการนวดนั้น ถ้าข้าวน้อยก็ใช้เหยียบ เมื่อนวดแล้วก็นำเอาข้าวไปไว้ที่ในยุ้ง เจ้าของบ้านจะนำเอาระบอกใส่น้ำไปไว้ในยุ้งด้วย ไกลๆ นั้นมีข้าววาง 1 กระจุก และมีทะนนานใส่ข้าวจนเต็ม เจ้าของจะต้องระวังดูแลให้มีข้าวอยู่เต็มทะนนานเพื่อจะได้ทำมาค้าขึ้น เมื่อทำนาเสร็จแล้วจะต้องทำพิธีลาฟางข้าว คือ การเซ่นที่ศาลตรงปละบาย ผู้ทำพิธีเช่น คือ หัวหน้าครอบครัวที่เป็นชาย (ชิน อยู่ดี. 2524 หน้า 19 - 20)

ในปัจจุบันประเพณีนี้ไม่ค่อยเป็นที่นิยมแล้ว เนื่องจากชาวช่องมีการทำนาเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนมาเป็นการทำสวนผลไม้ คือ สวนเงาะ สวนทุเรียน เป็นต้น (สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2548 หน้า 73 ; อ้างอิงมาจาก สุวิทย์ สุนทวินิค, สัมภาษณ์ : 2542)

5. ประเพณีการเซ่นผี ผีของชาวช่องมีดังนี้คือ ชิน อยู่ดี (2524 หน้า 21)

- 1) ผีประจำหมู่บ้าน ที่มีผู้รู้จักกันอยู่มากมีชื่อว่า เจ้าสวนนารายณ์ เจ้านายชมภู
- 2) ผีของผู้ทำพิธี ซึ่งเรียกกันว่า สมุน ได้แก่ สมุนคนก่อน ๆ
- 3) ผีป่า หรือเจ้าป่า ซึ่งเรียกกันว่าเจ้าฟรี เจ้ามีด
- 4) ผีปู่ตายาย
- 5) ผีประจำตระกูลมี ผีหิ้ง ผีเฒ่า เป็นต้น

การเซ่นผี ผู้เป็นเจ้าของพิธี เรียกว่า “สมุน” ของที่เซ่นมีไก่ตัวผู้สีแดง เป็ดผู้สีแดงหรือเหลือง เหล้า 1 คู่ บายศรีปากชาม 1 คู่ ดอกไม้ 3 ดอก หมาก 3 คำ ตัวสมุนสวมสายมงคลสีขาวในการทำพิธีสมุนจะถูกเรียกสมุนเก่าที่ตายไปแล้ว เอาข้าวสารสาดไปทางทิศตะวันออก เอาของเซ่นวางไว้ที่บนศาลและที่ได้ศาลเพื่อถวายนายแม่ธรณี สมุนจะยืนแล้วนั่งสลับกัน 3 ครั้งเสร็จแล้วนำเอาอาหารกลับบ้านไปถวายพระภิกษุที่วัด

การทำบุญเซ่นผีประจำปีของชาวช่อง มีดังนี้

- 1) เดือนอ้าย เดือนยี่ ทำบุญเซ่นผี เผาข้าวหลาม และตัดยอดหวายได้
- 2) เดือนสี่ ถวายอาหารพระสงฆ์

3) เดือนห้า เช่น รุกขเทวดา ขออนุญาตทำนาทำไร่ เครื่องเซ่น มีไก่ ขนมลูกใหญ่ เหล้า หัวหมู ขนมห่มแดง นับตั้งแต่เดือนหกไปห้ามเผาข้าวหลาม ในเดือนห้านี้ชาวช่องจะมีการทำบุญส่งเพื่อให้ผีนำโรคภัยไข้เจ็บไปให้พินหมู่บ้าน ก่อนวันทำบุญส่ง 1 วัน จะมีพิธีที่เรียกกันว่า เก็บข้าวหลวง วันนั้นจะมีชาย 4 คน แต่งกายด้วยผ้าแดง โปกศีระชะสวมมงคล มือถืออาวุธและพาน ชายทั้ง 4 นี้ สมมุติกันว่าชื่อ นายพุด นายชะ นายนะ นายโส ชายทั้ง 4 นี้จะเข้าไปตามบ้านทุกหลัง

จะพูดกับคนในบ้านว่า “ฉันมานานแล้ว มีอะไรขอกินบ้าง” คนในบ้านจะตอบว่า “ ดีแล้ว จะกินอะไรก็หยิบกินเอง” คนทั้ง 4 ก็หากินเองตามใจชอบ ก่อนออกจากบ้านจะเอาไปคลึงที่แขนขา และหัวเข้าของเจ้าของบ้าน แล้วคลึงลงไปที่ปลายเท้า และจะผูกสายสิญจน์ไว้ที่ข้อมือเด็กอายุไม่เกิน 3 ขวบ พร้อมบอกว่า “ไปละนะความเจ็บอย่าได้ ความไข้อย่ามี” นายพุด นายชะ นายนะ นายโส จะหอบของที่ได้มาจากบ้านทุกหลัง ใส่กระบุงไปจนเต็มทั้ง 4 คน จะไม่เข้าบ้าน คงค้างในป่าและช่วยกันทำเกวียนวันรุ่งขึ้นก็มีพิธีทำบุญโดยลากเกวียนมาด้วย เมื่อตัดกบตรแล้ว ชาวบ้านก็ช่วยกันเอาไม้มาทำแหลนทำควาย เสร็จแล้วก็เอาควายเอาแหลนใส่ลงในเกวียน อาหารที่เหลือจากตัดกบตรก็จะใส่ลงไปในเกวียนด้วย พวกที่ทำบุญจะช่วยกันเอาข้าวสารสาดไปที่คนทั้ง 4 ชาวบ้าน 4 คนจะยืนยิงปืนกันคนละ 4- 5 นัดแล้วร้องว่า “โรคภัยไปเถิด ฝีไปเถิด ขอให้ทุกคนเป็นสุข” นายพุด นายชะ นายนะ นายโส ก็จะช่วยกันลากเกวียนเข้าป่าไป ผู้ที่จะทำหน้าที่ นายพุด นายชะ นายนะ นายโส นี้จะเลือกกันทุกๆ ปี สำหรับในเดือนห้านี้ มีข้อห้ามว่า ไม่ให้ชาวของแต่งงานกันในเดือนนี้ (พระครูธรรมสรคุณ , สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 74)

ในปัจจุบันนี้ เท้าที่สอบถามชาวของส่วนใหญ่ จะไม่ค่อยรู้จักพิธีนี้จะมีก็แต่คนแก่ๆ ที่เคยเห็นกันตอนเป็นเด็กเท่านั้น ในบางหมู่บ้านของชาวของจะยังมีประเพณีนี้อยู่ แต่ก็ทำกันอย่างไม่เป็นรูปแบบเหมือนในสมัยก่อน จะทำบุญสังฆกรรมดา ไม่มี นายพุด นายชะ นายนะ นายโส อย่างเช่นแต่ก่อน และจะกำหนดนัดกันทำบุญสังฆกรรมนี้กันในเดือนห้าของทุกๆ ปี (พร้อม หอมหวาน. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจาก สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 74)

การละเล่น

การละเล่นต่างๆ ของชาวของจะเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนาน โดยการละเล่นบางอย่างจะแฝงไว้ด้วยความเชื่อของชาวของนั่นเอง การละเล่นของชาวของที่นิยมและเล่นกันอยู่ในปัจจุบันได้แก่ การเล่นเกมใหญ่ การเล่นเกมฮีตัง และการเล่นเกมสะบ้า (ประดิษฐ์ อินทนิล และคณะ. 2528 หน้า 114)

1. การเล่นเกมใหญ่ การเล่นเกมใหญ่เป็นการประกอบพิธีแต่งงานที่สำคัญของชาวของ มีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการมากกว่าที่จะเป็นการละเล่นโดยเฉพาะการเล่นเกมใหญ่จะมี “คณะผู้เล่นเกมใหญ่” สำหรับให้คนมา ไปเล่นประกอบพิธีแต่งงานแบบของ ผู้เล่นจะต้องเป็นผู้ที่มีเชื้อสายของ และเคยเข้าพิธีแต่งงานแบบพิธีใหญ่มาก่อน หรือที่เรียกว่า ต้องมีเชื้องานใหญ่ และได้หัดการเล่นสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษรายละเอียดการเล่นงานใหญ่ มีดังนี้

1. ชักเชย 2 อัน สำหรับกระทุ้งกับพื้นหาจังหวะ
2. ช้างม้า (ด้ามทำด้วยไม้ไผ่เช่นเดียวกับชักเชยแต่ตอนบนทำด้วยกระดาษแข็งเป็นรูปช้างม้านำมาติดไว้กับด้ามไม้)
3. เขาวัว เขาควาย สำหรับให้ผู้เล่นบางคนสวมศีรษะไว้ แล้วไล่ชีวิตคนที่มาร่วมงาน

เพื่อให้เกิดความครึกครื้นสนุกสนาน หรือขวิดเอาสิ่งของต่างๆ ไปทิ้งไว้ที่อื่น เพื่อให้เจ้าภาพเอาเหล่าไป
ถ่ายคืน

วิธีเล่น

ก่อนเล่นผู้เป็นหัวหน้าก็ต้องทำพิธีไหว้ครูเสียก่อน เมื่อนายฤกษ์ (ผู้ทำพิธี) เสร็จการกระทำ
พิธีก็จะมีการเล่นประกอบ โดยผู้เล่นถือซึกเซ่ย จะกระทุ้งซึกเซ่ยทำจังหวะ ผู้เล่นที่ถือซ้างม้า ก็จะไม่
เดินไปตามจังหวะ และผู้ที่สวมเขาวัวเขาควายจะขวิดกันเอง ไล่ขวิดคนที่อยู่รอบ ๆ หรือขวิดสิ่งของ
ต่าง ๆ ทั้งนี้การเล่นจะจำกัดอยู่ที่โดยรอบของคูบัวสาวเป็นสำคัญ ในคณะของผู้เล่นงานใหญ่
นอกจากจะมีผู้เล่นดังกล่าวนี้แล้วยังมีคนร้องประกอบเนื้อร้องจะเป็นภาษาของปณภาษาไทย มี
ความหมายในการสั่งสอนและให้ศีลให้พรกับคูบัวสาว

2. การเล่นเชิฎผี่หึ่ง การเล่นเชิฎผี่หึ่ง เป็นการละเล่นเชิงประเพณี เป็นการละเล่นตาม
ประเพณีของชาวช่องซึ่งเป็นการเล่นที่เชิฎดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตไปแล้ว ที่เป็นญาติพี่น้องของผู้ที่
จะทำพิธีเชิฎเข้ามาในร่างคนทรงซึ่งคนทรงจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ เพื่อที่จะได้ถามทุกข์สุขถึงกัน
และเพื่อที่จะให้ผีทำนายเหตุการณ์ในอนาคตให้กับลูกหลานและญาติพี่น้อง ซึ่งในวันนั้นจะต้องมาให้
ครบทุกคน มิฉะนั้นผีจะเสียใจ ผู้ที่มีเชื้อสายของจะมีหิ้งบูชาประจำครอบครัวของตน และถือเป็น
ประเพณีว่า จะต้องมีการเล่นเชิฎผี่หึ่งกันในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปีติดต่อกัน
ทุก 3 ปี แล้วเว้นว่างไม่ต้องเล่น 1 ปี เช่นนี้ตลอดไปและเชื่อกันว่าถ้าหากทะเลาะกันก็จะทำให้คนใน
ครอบครัวเจ็บป่วยหรืออาจตายได้ การเล่นผี่หึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ประดิษฐ์ อินทนิล. 2523 หน้า
43- 45) อุปกรณ์การเล่นประกอบไปด้วย

1. ผ้าขาวม้า 1 ผืน
2. ผ้าสะไบ 1 ผืน
3. กลองหรือสากตำข้าวสำหรับตำข้าวกระทุ้งทำจังหวะ

วิธีเล่น

ก่อนจะเล่นต้องมีการเซ่นผีด้วยผักปลาปลาแล้วให้คนทรงนั่งพับเพียบพนมมืออยู่หน้าหิ้ง
บูชาประจำบ้าน คนร้องจะร้องเชิฎผี่กลับไปกลับมา จนกว่าผีจะเข้าคนทรง สำหรับผีที่เข้าคนทรง
นั้น จะแสดงอาการให้ลูกหลาน ญาติพี่น้องทราบว่าเขาคือใคร ถ้าเป็นผีผู้หญิงจะหยิบสะไบขึ้นพาดบ่า
ถ้าเป็นผู้ชายจะหยิบผ้าขาวม้าคาดเอว ต่อจากนั้นจะมีการถามทุกข์สุขกัน และให้ผีทำนายทายทักตาม
ต้องการ การเล่นเชิฎผี่หึ่งครั้งหนึ่ง จะเชิฎทั้งหมด 12 ครู (ครั้ง) คือ เมื่อส่งผีตนแรกออกไปแล้ว จะ
เชิฎคนที่ 2 มาเข้าร่างคนทรง จนครบ 12 คน โดยมีบธ้องเชิฎเบื้องต้น บธ้องเชิฎและบธ้อง
ส่ง ดังนี้

บธ้องเชิฎเริ่มต้น

ทรงเอ๋ยแม่ทรงเจ้า

ทรงให้ทรงให้คนพบ

ถึงตอนจะเข้าได้เข้าพลบ

ถึงต้นกระบกกระแบกใหญ่

ทรงเอ๋ยแม่ทรงเอ๋ยเจ้า	ถึงตอนจะเข้าได้พลบ
ทรงให้ทรงให้คนพบ	ถึงต้นกระบกระแบกใหญ่
บทร้องเชิญ	
เชิญเอ๋ยแม่เชิญลง	เชิญเจ้าทุกองค์เทวามา
สิ่งใดมันศักดิ์สิทธิ์	ให้เนรมิตท่านลงมา
พระองค์ใดมันศักดิ์เอยสิทธิ์	ให้เนรมิตท่านลงมา
ลงมาเอยจะกินเปิด	เสด็จลงมาจะกินไก่
เสร็จแล้วนะท่านเอย	ขนมมนเมยก็แต่งไว้
ลงมาอย่าแหวะเอยเวียน	อย่าให้เปลืองเทียนเปลืองด้าย
ลงมาอยู่ริงเอยริง	ให้วังลงมาอยู่ไร
ลงมาทางเส้นเอยเส้นด้าย	ให้ไถ่ลงมาทางซ้าย
ไปลงมาให้เทียนเอยดับ	ให้ปักลงมาบนเทียนใจ
ลงมาบนเทียนดับ	ให้ปักลงมาบนเทียนใจ
เร็วเร็วเถิดนะพ่อเอย	เร็วเร็วเถิดนายไว
ระหวายแม่เอยระหวอด	ยังเหมือนอย่างยอดแหลมกรวย
เขารำก็รำเอยด้วย	งามไม่งามไม่รู้เลย
ลูกขึ้นเอยจะนุ่งเอยผ้า	ลูกขึ้นจะทาน้ำมัน
ชะชะแม่เอยดวงจันทร์	แฉล้มน้ำมันเอาแบ่งทา
บทร้องส่งในตอนสุดท้ายจะมีการร้องส่งผี เมื่อผีจะออกจากร่างคนทรง คือ	
ส่งเอยส่งเอยเจ้า	ถึงต้นกระบเขาใบตอก (ซ้าย)
ส่งให้ส่งให้คนลูก	ถึงต้นกระบกระแบกใหญ่

3. การเล่นสะบ้า

การเล่นสะบ้าเป็นการละเล่นที่นิยมเล่นกันโดยทั่วไป รวมไปถึงชาวชองด้วย การเล่นสะบ้า นั้นจะเล่นกันในวันตรุษสงกรานต์ ประมาณ 4-5 วัน ซึ่งในวันดังกล่าว จะไม่มีการทำงานใดๆ ทั้งสิ้น ชาวชองเชื่อกันว่า ถ้าฝืนทำอะไรในวันนั้นๆ ก็จะได้รับอันตรายต่างๆ เช่น ถ้าขึ้นต้นไม้ก็จะพลัดตกลงมา หรือไม่ก็เจ็บไข้ การละเล่นสะบ้า ของชาวชอง จะเรียกว่า “สะบ้าโยน” การเล่นในแต่ละเกม จะเรียกกันว่า (ตั้ง) ในระหว่างการเล่นจะมีการพนันขึ้นต่อกันด้วย ส่วนมากของที่พนันจะเป็นเหล้า

วิธีการเล่นสะบ้าของชาวชองมีดังนี้ คือ ผู้เล่นสะบ้า จะแบ่งออกเป็นสองฝ่ายๆ ละ 5 คน ก่อนอื่นจะนำลูกสะบ้าตั้งไว้เป็นแกน (ลูกหลัก) 5 ลูก ต่อจากนั้นผู้เล่นคนที่หนึ่ง ก็จะเริ่มโยนลูกสะบ้าที่อยู่ในมือให้ถูกลูกแกนที่ตั้งไว้ เป็นระยะห่างจากคนโยน 8 เมตร ผู้เล่นคนที่หนึ่งจะโยนให้ถูกลูกที่หนึ่ง ผู้เล่นคนที่ 2 ไปเรื่อยๆจนครบ 5 คน ถ้าโยนลูกถูกแกนกันทุกคนแล้วจะเปลี่ยนให้อีกฝ่ายหนึ่งเล่นบ้าง ซึ่งถ้าอีกฝ่ายหนึ่งโยนได้ถูกลูกแกนหมดได้เช่นเดียวกันจะถือว่าเสมอกัน แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโยน

พลาดไป เช่น โยนลูก 3 ลูก พลาดไป 2 ลูก ผู้ที่เล่นไปแล้วอีก 3 คนจะสามารถมาช่วยโยนอีกได้ แต่จะโยนได้อีกคนละ 1 ครั้ง เท่านั้น ถ้าโยนไม่ถูกจะให้อีกฝ่ายหนึ่งเล่น แล้วดูว่าฝ่ายใดโยนได้ลูกลูกแก่นมากกว่าจะถือว่าฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะ นอกจากการละเล่นดังกล่าวแล้วโดยปกติชาวซองเป็นคนชอบสนุกสนาน จึงมีเพลงพื้นบ้านไว้ร้องเล่นกันเป็นประจำหลายเพลงด้วยกัน เช่น เพลงเดินเที่ยวตอนเช้า เพลงเมียบินี่ เป็นต้น (ธานินทร์ เกษศิริ. สัมภาษณ์ : 2542 ; อ้างอิงมาจากสุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. 2543 หน้า 78)

กล่าวโดยสรุป วิถีชีวิตของชาวซองเป็นเครื่องชี้วัดได้ว่าซองมีวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเองในแต่ละสังคมต่างก็สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในขณะนั้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเจริญ ความสงบสุข ความผูกพันกันฉันเครือญาติ ความเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สังคมยึดถือปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน ดังนั้นสมาชิกในสังคมควรมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและมีประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งในปัจจุบันและอนาคตไว้เพื่อให้วัฒนธรรมมีความเจริญเคียงคู่ไปพร้อมๆ กับสังคม

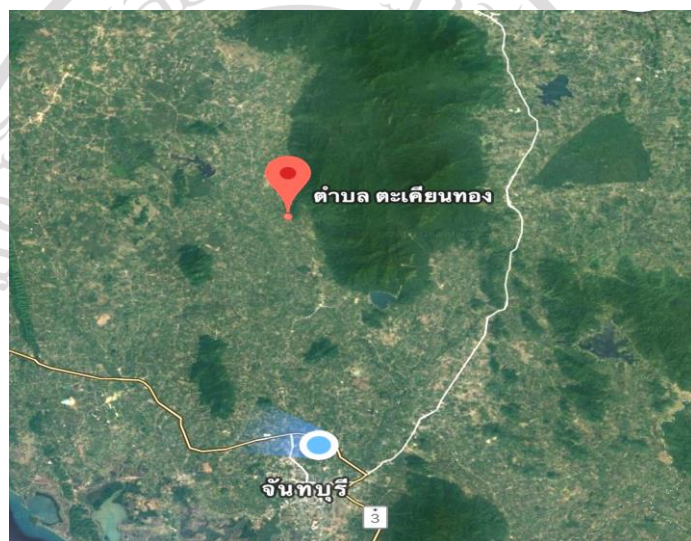
4.2 บริบทชุมชนตะเคียนทอง

ประวัติความเป็นมาของตำบลตะเคียนทอง

ตำบลตะเคียนทอง เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี จากประวัติการก่อตั้งพื้นที่ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าก่อตั้งขึ้นมาเมื่อใด แต่จากหลักฐาน ณ วัด สุวรรณคีรีราม ที่จารึกพุทธเสมาว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๙ และจากหลักฐานการอนุญาตสร้างวัดสุวรรณคีรีราม ซึ่งมีพระราชโองการประกาศเขตพรอูโบสถ์วัดสุวรรณคีรีราม ตำบลตะเคียนทอง ท้องที่ อำเภอท่าหลวง โดยขุนภักดีกำนัน ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอเป็นวิสุคามสีมา และพระเจ้าแผ่นดินสยามทรงพระราชทาน ตั้งแต่วันที่ ๑๔ กันยายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๓๒ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๖ พรรษา เป็นวันที่ ๑๐๓๙ ซึ่งจากหลักฐานนี้พอจะคาดได้ว่าตำบลตะเคียนทอง เป็นที่ตั้งของชาวซองพื้นเมืองเดิมเชื้อชาติ “ซอง” (พวกซองในปัจจุบันตั้งภูมิลำเนาทำมาหากินอยู่ในป่า อยู่ติดกันกับเขตเมืองพระตะบองและบางพื้นที่ในเขตอำเภอมะขาม (อำเภอเขาคิชฌกูฏ ในปัจจุบัน) เช่นที่ ตำบลตะเคียนทอง คลองพลู จันทเขลม ฯลฯ พวกนี้มีภาษาพูดอย่างหนึ่ง ต่างจากภาษาเขมรและภาษาไทย ทางมนุษยวิทยาได้จัดให้อยู่ในจำพวกตระกูลมอญ-เขมร เช่นเดียวกับพวกขอมโบราณเหมือนกัน พวกซองชอบปลูกปดสีต่างๆ ในเขตเมืองเครื่องประดับ เข้าใจว่าเดิมทีเดียวพวกซองนี้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ตามท้องที่ต่างๆ ในเขตเมืองจันทบุรี และเพิ่งถอยร่นเข้าป่าเข้าดงไปเมื่อไทยมีอำนาจเข้าครอบครองเมืองจันทบุรี (ในสมัยกรุงศรีอยุธยา - คัดลอกจากประวัติเมืองจันทบุรี) จากหลักฐานที่อ้างถึงดังกล่าว แสดงว่า ตำบลตะเคียนทองได้ก่อตั้งขึ้นมาหลายร้อยปีแล้ว

ตำบลตะเคียนทอง ได้รับการจัดตั้งเป็นสภาตำบลเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ และได้รับการประกาศให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.

๒๕๓๙ และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๑๓ ตอนที่ ๙ ง. ลงวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ และมีผลใช้บังคับในวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลตะเคียนทองโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย มีผลตั้งแต่วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑ จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.1 แผนที่ดาวเทียม ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
(ที่มา: เว็บไซต์ <http://map.google.com> August 09, 2017)

ที่ตั้ง

ตำบลตะเคียนทองตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอเขาคิชฌกูฏ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเขาคิชฌกูฏ เป็นระยะทาง 13 กิโลเมตร พิกัด SV 832293 โดยอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	มีอาณาเขตติดต่อกับ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
ทิศใต้	มีอาณาเขตติดต่อกับ ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตติดต่อกับ เขตกเขาซอยดาว
ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตติดต่อกับ ตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

มีจำนวนหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

หมู่ที่ 1	บ้านลำพัง
หมู่ที่ 2	บ้านตะเคียนทอง
หมู่ที่ 3	บ้านตะเคียนทอง

- หมู่ที่ 4 บ้านตะเคียนทอง
หมู่ที่ 5 บ้านตะเคียนทอง
หมู่ที่ 6 บ้านชำเคราะห์
หมู่ที่ 7 บ้านคลองกระสือ
หมู่ที่ 8 บ้านคลองน้ำเป็น
หมู่ที่ 9 บ้านคลองไพบูลย์

เทศบาลตำบลตะเคียนทองมีเนื้อที่รวมทั้งหมดประมาณ 217 ตารางกิโลเมตร หรือ 135,652 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 164 ตารางกิโลเมตร หรือ 102,500 ไร่ เป็นที่ราบลุ่มประมาณ 53 ตารางกิโลเมตร หรือ 33,125 ไร่

ประชากรในตำบลตะเคียนทองมีจำนวนทั้งสิ้น 4,281 คน แยกเป็นชาย 2,225 คน หญิง 2,056 คน สำหรับหมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ หมู่ที่ 7 มีจำนวน 812 คน และหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดได้แก่ หมู่ที่ 8 มีจำนวน 269 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยทั้งตำบล 19.72 คน/ตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,455 ครัวเรือนตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรตำบลตะเคียนทอง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
1	บ้านลำพัง	321	293	614	206
2	บ้านตะเคียนทอง	286	279	565	194
3	บ้านตะเคียนทอง	159	168	327	123
4	บ้านตะเคียนทอง	199	160	359	132
5	บ้านตะเคียนทอง	214	197	411	130
6	บ้านชำเคราะห์	297	292	589	192
7	บ้านคลองกระสือ	422	390	812	277
8	บ้านคลองน้ำเป็น	148	121	269	88
9	บ้านคลองไพบูลย์	178	156	334	112
รวมทั้งสิ้น		2,225	2,056	4,281	1,455

ตารางที่ 4.2 ประชากรในตำบลตะเคียนทอง

(ที่มา : <http://www.takiantongcity.go.th> July 16 2015)

ภาพที่ 4.3 ต้นน้ำ คณะผู้วิจัยทำการสำรวจพื้นที่ที่จะทำการปลูกสมุนไพรและวางแผน และสร้างความเข้าใจกับผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรตัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.4 รวบรวมสมุนไพรเพื่อนำไปปลูก ณ โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโปถัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.5 กลางน้ำ ดำเนินการปลูกสมุนไพรรณ โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรถัมภ์)
ตำบลตะเคียนทอง อำเภอลำดวน จังหวัดจันทบุรี วันที่ 17 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 4.6 การติดตามผลจากการปลูกสมุนไพรรณ โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรตัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาชัยมฤฎ จังหวัดจันทบุรี

ภาพที่ 4.7 แปลงสาธิตสมุนไพรปลูกในพื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรบลัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.8 การปักป้ายชื่อสมุนไพร การติดตามผลและการปลูกทดแทนสมุนไพรที่ตายไปในระหว่างการปลูกในพื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรปถัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.9 ปลายน้ำ การถอดบทเรียนผลจากการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อนำข้อคิดเห็นไปปรับปรุง

รายชื่อสมุนไพรที่รวบรวมโดยชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิการแพทย์แผนไทย และครุภูมิปัญญาในพื้นที่
โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
จำนวนทั้งหมด 26 ชนิด

ลำดับ	สมุนไพร	ชื่อวงศ์	สรรพคุณทั่วไป
1	เหงือกปลาหมอ	ACANTHACEAE	ขับเสมหะ บำรุงประสาท แก้ไอ
2	ฟ้าทะลายโจร	ACANTHACEAE	แก้หวัด แก้อักเสบ
3	ดีปลี	PIPERACEAE	ขับเสมหะ แก้ปวดท้อง
4	กระตุกไก่ดำ	ACANTHACEAE	สมานกระดูก ถอนพิษ
5	ธรณีสาร	PHYLLANTHACEAE	แก้ไข ขับลมในลำไส้
6	คำไทย	BIXACEAE	ลดความดันโลหิต บำรุงหัวใจ
7	ชุมเห็ดเทศ	LEGUMINOSAE- CAESALPINOIDEAE	ยาระบาย รักษาโรคผิวหนัง
8	มหากาฬ	ASTERACEAE (COMPOSITAE)	ดับพิษร้อน แก้ปวดแสบปวดร้อน
9	ลิ้นกระบือ	EUPHORBIACEAE	ขับน้ำคาวปลาหลังคลอด
10	หมากผู้หมากเมีย	ASPARAGACEAE	เป็นยาพอกเลือด แก้ไข้หวัด
11	อัคคีทวาร	LAMIACEAE (LABIATAE)	แก้ไอ รักษาแผลสด โรคเรื้อน
12	หูเสือ	LAMIACEAE (LABIATAE)	แก้ทอนซิลอักเสบ
13	ดีปลี	PIPERACEAE	แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ
14	เสลดพังพอนตัวเมีย	ACANTHACEAE	ถอนพิษไข้ รักษาอาการอักเสบ
15	ขมิ้นชัน	ZINGIBERACEAE	ขจัดสารพิษออกจากร่างกาย ลดการอักเสบ
16	ขิงแห้ง	ZINGIBERACEAE	แก้ท้องอืด จุกเสียด
17	รงทอง	CLUSIACEAE	ขับถ่าย ขับพยาธิ แก้ปวดแผล
18	มะเดื่อหอม	MORACEAE	บำรุงหัวใจ แก้พิษอักเสบ
19	ชันทองพยาบาท	EUPHORBIACEAE	รักษาเหงือกอักเสบ แก้โลหิตเป็นพิษ
20	กะเพรา	LAMIACEAE	บำรุงธาตุไฟ ขับลม แก้โรคบิด
21	ผักแต้ว	GUTTIFERAE	ป้องกันอาการท้องผูก บำรุงสายตา
22	คนที่σό	LAMIACEAE (LABIATAE)	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย แก้อาการวิงเวียนศีรษะ

ลำดับ	สมุนไพร	ชื่อวงศ์	สรรพคุณทั่วไป
23	ไพล	ZINGIBERACEAE	ช่วยรักษาอาการท้องผูก ลดอาการอักเสบ
24	ฟ้าทะลายโจร	ACANTHACEAE	ช่วยรักษาอาการไข้หวัด
25	กระวาน	ZINGIBERACEAE	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย ขับพยาธิ
26	มะกรูด	RUTACEAE	บำรุงหัวใจ ขับลมในลำไส้ แก้แน่นท้องจุกเสียด

ตารางที่ 4.10 รายชื่อสมุนไพรที่รวบรวมโดยชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิการแพทย์แผนไทย และครูภูมิปัญญาในพื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรถัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งหมด 26 ชนิด

4.2 ตอนที่ 2

แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานของรัฐ และสำรวจรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร มีแปลงสาธิตการปลูกสมุนไพรพื้นบ้านที่ยั่งยืน

จากการถอดบทเรียนกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญา ศิษย์เก่า และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรถัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี ได้ข้อสรุปวิธีดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ท้องถิ่นสถาบันการศึกษาและหน่วยงานของรัฐ และการสำรวจรวบรวมข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรในพื้นที่ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี กล่าวโดยสรุป มีดังนี้

1. กระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของและใช้วิธีการเชื่อมโยงโดยใช้ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี

2. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลากร โดยเฉพาะนักเรียนของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกสมุนไพร **ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี**

3. ประสานปราชญ์ชาวบ้าน และติดต่อผู้รู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อรวบรวมสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมาทำการปลูกสมุนไพร

4. ดำเนินการนัดวันปลูกสมุนไพรพื้นบ้านที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรถัมภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาชะเมา จังหวัดจันทบุรี ในวันที่ 17 มิถุนายน 2561 ซึ่งรวบรวมสมุนไพรพื้นบ้านได้ทั้งหมดจำนวน 26 ชนิด

วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันยังส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสตรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดโดยได้นำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางเพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทซึ่งเป็นประชาชนฐานรากให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งแท้จริงแล้วเศรษฐกิจฐานรากคือ เศรษฐกิจของประชาชนที่อยู่ในชนบทหรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจของประเทศโดยภาพรวม คณะผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นต่อบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษ และถึงเวลาแล้วที่ชาวไทย ชองและชุมชนตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ต้องตระหนักและช่วยเหลือกันในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง โดยการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น สังคมและ ประเทศชาติเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ชีวิตที่พอเพียงจึงต้องเริ่มจากตัวเองก่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับปัจเจกบุคคล คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างพอประมาณแห่งตนตามอัตภาพ ไม่หลงในกระแสของวัตถุนิยม และทุนนิยม ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัวคือ การพอมีพอกินไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟืดเคืองนัก สำหรับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนท้องถิ่น คือการที่ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อความร่วมมือในการสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และมี ส่วนร่วมบนพื้นฐานของการไม่ เบียดเบียนกันการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นโดยรวมเกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริงหากประชาชนในชาติสามารถทำตามแนวทางที่ให้ไว้ก็จะสามารถหลุดพ้นจากความยากจนพึ่งตนเองได้

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี 3 ห่วง คือทางสายกลาง ประกอบไปด้วย ดังนี้

ห่วงที่ 1 คือ พอประมาณ หมายถึง พอประมาณในทุกอย่าง ความพอดีไม่มากหรือน้อยจนเกินไปโดยต้องไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่นให้เดือดร้อน

ห่วงที่ 2 คือ มีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือ มิถุนิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านการต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นต่อนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับขั้นต่อนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภคและมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาคือความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่นๆสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกัน ในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียง ขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง ความพอเพียงในระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

และทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

ในที่สุดการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอให้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลายรวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระองค์ นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จะพบว่าพระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต ทั้ง 3 ขั้นที่กล่าวมาสะท้อนถึงการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ชุมชน ท้องถิ่นยังรวมถึงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้นผลจากการถอดบทเรียนและระดมความคิดที่มีต่อแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา สรุปแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดการให้มีพื้นที่ปลูกสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้

พื้นที่ตำบลตะเคียนทองโดยใช้พื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรปลั่มภ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีแปลงสาธิตการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและคนในชุมชนโดยผ่านทางคณะกรรมการนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบและที่สำคัญได้แก่ การบูรณาการเรียนการสอนให้เข้ากับสาระการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีจุดประสงค์หลัก ได้แก่ ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของต้นไม้และธรรมชาติ รู้จักหน้าที่และการใช้งานของอุปกรณ์การเกษตร และใช้อุปกรณ์การเกษตรกับงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเหมาะสม

2. ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีมีประวัติศาสตร์ชุมชนอันยาวนาน โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของซึ่งมีประเพณี วัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ได้แก่ มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การมีประเพณีกาดัก (พิธีการแต่งงานของคนของ) ที่หาได้ยากแล้วแฝงไปด้วยข้อคิดเชิงปรัชญาในการดำเนินชีวิตเมื่อเข้าสู่การครองเรือน การมีหอมสมุนไพรพื้นบ้านและสมุนไพรในพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถนำมาใช้ปรุงอาหาร มีอาหารพื้นบ้านของที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ ตลอดทั้งใช้ประโยชน์ในการป้องกันและรักษาโรคสามารถลดรายจ่าย และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนได้ด้วย โดยเฉพาะสมุนไพรในชุมชนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันไม่จำเป็นต้องพึ่ง

การแพทย์กระแสหลัก จนเกินความจำเป็น ชุมชนของสามารถที่จะนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลงตัว ซึ่งคนในชุมชนทั้งสองพื้นที่ควรจะมีส่วนร่วมวางแผนประเพณี วัฒนธรรมของตนนำประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญมาตรา 60 ที่ได้กล่าวถึงบุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพรวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

4.4 ตอนที่ 3

แนวทางการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ

จากการถอดบทเรียนกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาของ และผู้บริหารโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) ได้ข้อสรุปแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ พบว่าปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่หันมาให้ความสนใจในการดูแลรักษาและป้องกันสุขภาพของตนเองกันมากขึ้น รวมถึงการที่รัฐบาลมีนโยบายด้านสุขภาพ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพ แข็งแรงทั้งกายและใจ และการส่งเสริมการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญา ท้องถิ่น ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผลให้ภาคีรัฐบาล ภาคเอกชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐและบุคคลในทุกระดับได้ให้ความสำคัญต่อสมุนไพรกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ที่มีสรรพคุณในการรักษาและมีความปลอดภัยในการใช้มากกว่ายาสังเคราะห์ที่มีใช้ในปัจจุบัน ประกอบกับภูมิประเทศของไทยมีภูมิศาสตร์ที่ตั้งในเขตร้อนชื้น ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของพันธุ์พืชสมุนไพร มีการพัฒนาสั่งสมเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาสมุนไพร ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่นสืบต่อกันมาตั้งแต่ในอดีต กำลังจะเลือนหายไปและขาดผู้สืบทอดเนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ทางด้านเภสัชกรรมตลอดทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลก ดังนั้นสภาพบทของพื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) จึงเอื้อต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร และมีแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ดังนี้

1. มีแปลงสาธิตการปลูกสมุนไพรท้องถิ่นให้เห็นเป็นรูปธรรมในพื้นที่โรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) ตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

2. การเข้าถึงฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและศักยภาพที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น ได้แก่ การมีเฟซบุ๊ก (Facebook) และรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านและประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ให้แก่สาธารณชนที่มีความสนใจ

3.เนื้อหา website มีการแสดงความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพร ชื่อสมุนไพร ชื่อวงศ์ของสมุนไพร สรรพคุณในการรักษาหรือป้องกัน หรือตามลักษณะการรับพิษ เป็นต้น อันจะนำไปสู่การดำเนินการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์กรรมพืชสมุนไพรที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ และเป็นการเพิ่มมูลค่าของพืชสมุนไพรในท้องถิ่นได้ต่อไป

4.มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล (Database) โดยใช้ช่องทางเว็บไซต์ของโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรปถัมภ์) และหน่วยงานของเทศบาลตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

กล่าวโดยสรุป แนวทางการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาด้านสมุนไพร โดยใช้วิธีการนำข้อค้นพบสมุนไพรทั้งหมดจำนวน 26 ชนิด ประกอบไปด้วย รูปภาพต้นสมุนไพร ชื่อวงศ์สมุนไพร และสรรพคุณทั่วไปของสมุนไพร โดยการนำข้อมูลให้กับฝ่ายสารสนเทศโดยผู้ดูแลระบบเว็บไซต์ของโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรปถัมภ์) หรือ Data Base Administor (DBA) นำข้อมูลภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพร Upload File ลงไปในเว็บไซต์ในส่วนของการเรียนรู้วิชาเกษตรและเทคโนโลยี ในส่วนของหน่วยงานเทศบาลตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีเช่นเดียวกับโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรโรปถัมภ์) ในส่วนของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพรโดยการนำข้อมูลเพื่อ Upload File ไปไว้ที่ข่าวประชาสัมพันธ์ของทางเทศบาลตำบลตะเคียนทอง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี